

II RIIGIKOGU

7. istungjärk. **Protokoll nr. 203 (20).** 1925. a.

II Riigikogu koosolek 20. märtsil 1925. a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **K. Wirma**, töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllutöominister **A. Kerem**, kohtuminister **R. Gabrel**, haridusminister **H. B. Rahamägi**.

Wälisesitajate looshis: Saksa saadik **M. B. Wedding**.

P ä e w a k o r d :

1. Wäljawaetawate õlikiwiõlide pealt maksuwõtmise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Heategewate ja teaduslikkude asutuste ning omawalitsuste päralt olevate rendimaade wõõrandamise ajutiselt seimapanemise seaduse täiendamise seadus — rkl. J. Wain'i, O. Köster'i ja J. Zimmermann'i ettepanek.

3. Kogukondade ja asutuste rendimaade korraldusseadus — põllumeeste kogude Riigikogu rühma ettepanek.

4. Riigiteenijate ühekordse toetuse seadus — rkl. J. Uibopuu ettepanek.

5. Balti eraseaduse § 945 tühistamise seadus — rkl. R. Penno ettepanek.

6. Töö- ja hoolekandeministeeriumile eelkrediidi awamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7. Weejõudude kasutamise seaduse muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **M. Martna**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Holberg**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakorra täiendamiseks on rkl. Köster'i poolt ette pandud wõtta 1. päewakorrapunktiks komisjonide täiendawad wali-

mised. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawanamusega on see ettepanek wastu wõetud ning päewakord tähendatud täiendusega heaks kiidetud.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretääril teadaandekorras.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretäär **J. Holberg**: Riigikogu juhatus poolt on seadused järgmistesse komisjonidesse antud:

1) Loomataudide wastu wõitlemise seaduse § 6 muutmise seadus — üldkomisjoni.

2) Kütide määruse § 6 muutmise seadus — üldkomisjoni.

3) Kohtumaksude ja -kulude seaduse muutmise ja täiendamise seadus — üldkomisjoni.

4) Wabadussõjast osawõtnud sõjawäelaste autasu seaduse muutmise ja täiendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

5) Talumaade alammäärade osalise muutmise seadus — üldkomisjoni.

6) Rahaliste autasude seadus — rahaasjanduse komisjoni.

7) Riigiteenijate ametsõitude tasuseaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

8) Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse osalise muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

9) Töö- ja hoolekandeministeeriumile 1925. aasta erakorraliste kulude eelarwe arwel eelkrediidi awamise seadus — rahaasjanduse komisjoni.

10) Seadus Jaan Poska perekonna ainelise kindlustamise kohta — rahaasjanduse komisjoni.

11) 19. jaanuari 1920. a. liikumata waranduste maksu seaduse muutmise seadus — Wabariigi Walitsusele tagasi.

12) Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste ametnikkude palgaseaduse muutmise seadus — hariduskomisjoni.

13) Seadus Eesti, Soome, Läti ja Poola wabariigi wahel sõlmitud lepituse ja wahekohtu konwentsiooni kinnitamise kohta — wäliskomisjoni.

3. Komisjonide täiendawad wali- Juhataja **J. Tõnisson:** Ettepanek on tehtud Balti-Saksa rühma nimel

rkl. de-Vries'i poolt, walida 1) riigi 1925. aasta eelarwe ühtlustamise komisjoni rkl. Hasselblatt'i asemele rkl. de-Vries; 2) üldkomisjoni rkl. Hasselblatt'i asemele rkl. Schilling; 3) rahaasjanduse komisjoni rkl. Hasselblatt'i asemele rkl. Schilling.

Rkl. Ostrat'i poolt on ettepanek tehtud asunikkude, riigirentnikkude ja wäikepõllupidajate Riigikogu rühma nimel riigi 1925. aasta eelarwe ühtlustamise komisjoni rkl. Penno asemele, walida rkl. Köster.

Wene ühendatud rühma nimel on rkl. Baranin'ilt ettepanek tehtud walida riigi 1925. aasta eelarwe ühtlustamise komisjoni Baranin'i asemele Grigorjew.

Rkl. Uibopuu poolt on ettepanek tehtud walida rahaasjanduse komisjoni rkl. Uibopuu asemele rkl. Weberman.

Panen ettepanekud komisjonide wiisi hääletamisele. Riigi 1925. aasta eelarwe ühtlustamise komisjoni on ette pandud walida rkl.-ed de-Vries, Köster ja Grigorjew. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on need Riigikogu liikmed walitud tähendatud komisjoni.

Edasi on ette pandud walida rahaasjanduse komisjoni rkl. Weberman ja rkl. Schilling. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on need Riigikogu liikmed walitud rahaasjanduse komisjoni.

Wiimane ettepanek on walida üldkomisjoni rkl. Schilling. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Schilling üldkomisjoni walitud.

4. Wäljawaetawate ölikiwiõlilide pealt maksuwõtmise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustawson** kannab ette ja nähtawa enamusega wõetakse

se wastu redaktsiooni komisjoni ettepanek.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette wastu wõtta „Wäljawaetawate ölikiwiõlilide pealt maksuwõtmise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel wastuwõetud kujul ühes järgmiste muudatustega:

1. Seaduse tekst wastu wõtta järgmiselt:

„Wabariigi Walitsus on õigustatud ölikiwilademete kasutamise kontsessioon-lepingutesse sisse kandma tingimuse, et riigi piiridest wäljawaetawad ölikiwiõlid on wabad wäljawaeto tolli-, aktsiisi- ja teistest erimaksudest kogu kontsessioon-lepingu kestwuse ajal.“

5. Heategewate ja teaduslikkude asutuste ning omawalitsuste päralt olewate rendimaade wõõrandamise ajutiselt seismapanemise seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

J. Wain (sd.): Ma panen ette asuda selle seaduse esimesele lugemisele. Pärast teeksin ma ettepaneku seaduseelnõu esimese ja teise lugemise wahel maakomisjoni anda.

Seaduseelnõu esimesele lugemisele asumine on sellepärast wõimalik, et sisu on wäga lühike ja selge. Omal ajal, kui heategewate ja teaduslikkude asutuste ning omawalitsuste päralt olewate rendimaade wõõrandamise ajutiselt seismapanemise seadus läinud aasta sügisel wastu wõeti, siis eeldati, et enne 1925. aasta kewadet jõutakse veel sellekohane maadekorraldamise seadus wastu wõtta. Praegu on see seadus aga alles maakomisjonis ja täna õli ta esimest korda arutamisel. On ette näha, et enne 1. maid sellekohast seadust waewalt wastu wõtta jõutakse, kuna aga nüüd rentnikkudele rentisid kõrgendamata on hakatud näiteks nii, et renditalud, mis senni 24—35.000.— renti maksid, tänawu 80.000 marka maksma peawad. Sellega oleks rendi kõrgendamine wäga suur, kuna juba eelmisel aastal rendi kõrgus suurem oli, kui riigimaade peal.

Juhataja **J. Tõnisson:** On ette pandud, asuda seaduseelnõu I lugemisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Aruandja **J. Wain:** Ma teen ettepaneku seadus esimesel lugemisel wastu wõtta ja teda siis esimese ja teise luge-

mise wahel maakommisjoni anda ning komisjonile wiiepäewane tähtaeg määrata.

Juhataja **J. Tõnisson**: Aruandja rkl. Wain'i ettepanek on: „seadus 1) esimesel lugemisel wastu wõtta, 2) esimese ja teise lugemise wahel anda maakommisjoni ja 3) komisjonile anda wiiepäewane tähtaeg.“ Panen hääletamisele ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud. Panen hääletamisele ettepaneku, anda seaduseelnõu I ja II lugemise wahel maakommisjoni. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Panen hääletamisele ettepaneku, määrata komisjonile 5-päewane tähtaeg. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

6. Kogukondade ja asutuste rendimaade korraldusseadus — põllumeeste kogude Riigikogu rühma ettepanek.

M. Laarman (põl.): Teen ettepaneku kogukondade ja asutuste rendimaade korraldusseadus anda maakommisjoni.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

7. Riigiteenijate ühekordse toetuse seadus — J. Uibopuu ettepanek.

J. Uibopuu (rhsw.): Teen ettepaneku riigiteenijate ühekordse toetuse seadus anda rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

8. Balti eraseaduse § 945. tühistamise seadus — R. Penno ettepanek.

R. Penno (as.): Teen ettepaneku Balti eraseaduse § 945. tühistamise seadus anda üldkomisjoni.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

9. Töö- ja hoolekandeministeeriumile eelkrediidi awamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **W. Linnamägi**: Austatud Riigikogu liikmed! Käes-

olewa seaduseelnõuga nõutakse töö- ja hoolekandeministeeriumile eelkrediiti 30.000.000 marga suuruses summas töötähtsuste toetamiseks. See ei ole mitte esimene kord, ka meie eelarwes on sarnased summad olnud. Juba läinud aastal on meil tulnud tegemist teha töötähtsuste küsimusega ja neile eelarwe korras määrata 25.000.000.— krediiti, et sellest töötähtsusi toetada. Täna wuse aasta eelarwesse on wõetud samaks otsarbeits 25.000.000 marka, kuid see summa on wähenenud ja on ka juba ära tarwitatud ning on tarwis weel, et need 30.000.000 marka, millest täna jutt, täiendawalt sellele 25.000.000.— juurde lisataks. Kuid mina arwan, et meil tuleb selle küsimusega tegemist teha tulewikus weel õige palju. Töötähtsuste küsimus on meie riigielus üks walus küsimus, sest siin on tegemist nähtawasti ühe kroonilise haigusega ja kroonilise nähtusega. Töötähtsuste küsimus ei ole meil mitte möödaminew nähtus, waid on wististi weel pikemaks ajaks püsiw. Töötähtsusi on meil juba terwe rida aastaid olnud, isegi neil aastatel, kus majanduselus iseäralikkust kitsikust mitte tähele panna ei olnud.

Töötähtsusi on olnud meil keskmiselt kuus: 1922. a. — 945 inimest, 1923. a. — 746 inimest ja läinud aastal on keskmiselt kuus olnud 1680 inimest. Kõige wähem töötähtsusi oli septembrikuus 1923. a. ja augustikuus 1922. a. Mõlemil kuudel umbes 500 kuni 507 inimest. Kui tagasi minna 1921. aasta juurde, mille kohta meil õigeid andmeid küll ei ole, on siiski näha, et ka seal mitte alla 500 töötähtsuse ialgi keskmiselt kuus ei olnud. Töötähtsusi on meil siis olnud juba aastaid ja õige suurel arwul. See arw on iseäranis tõusnud läinud aasta jooksul, juba läinud aasta algul oli tegemist wäga suure töötähtsuste arwuga ja töötähtsuste küsimus oli õige ähwardawaks läinud. Läinud aasta algul oli töötähtsusi 3941 inimest, 1. juuliks läinud aastal oli 1463 inimest ja 1. jaanuariks täna wuse aastal on ametlikkude statistiliste andmete järele 2156 töötähtsust. Kui neid arwusid wadata, siis on iseäranis tähelpanuwäärt

nähtus see, et 1. juuliks läinud aastal, see on südasuwel, kus kõik tööd peaksid täie hooga käima, on meil töötatöölisi registreeritud ametlikult 1496 inimest, see on õige suur arw.

Töötatööliste hulgas esinewad peagrupidena kõigepealt õppimata töölised, nõndanimetatud mustatöölised. Järgmine grupp oleks ehitus- ning puutöölised ja kolmas tähtsam grupp oleks metallitöölised. Ma waatasin läinudaastasi statistilisi andmeid ja sealt mina leidsin, et mustatöölisi oli läinud aastal umbes 30—42% töötatööliste arwust — 1. märtsil — 34,1%, 1. augustil — 42,3% ja tänawu aasta 1. jaanuariks — 31,5%. Järgmine grupp — ehitustöölised — on läinud aastal olnud 5—12% koguarwust. 1. märtsil läinud aastal — 10%, 1. augustil — 12% ja 1. jaanuariks käesolewal aastal 5%. Metallitöölise grupp kõigub 9—20% wahel. 1. märtsiks läinud aastal 10%, 1. augustiks 20% ja 1. jaanuariks käesolewal aastal 9%.

Kui neid arwusid waadata, siis ei ole õieti mingisugust korrapärasust näha selles liikumises, sest need protsendid üksikute töölise gruppide juures kõiguwad liiga suures amplituudis. Näiteks on ehitustöölise protsent just kõige suurem siis olnud, kui ta tohiks kõige vähem olla. Nimelt 1. augustiks läinud aastal oli ta kõige kõrgem, ometi on ju suwe jooksul peajasjalikult ehitustööde hooaeg, kus kõige rohkem ehitatakse ja siis peaksid ometi inimesed, kes sellel tööalal tegusewad, tööd leidma. Aga just siis, kui ehitustööde hooaeg on, on terve hulk ehitustöölisi ilma tööta. Niisama ei paista järjekindlust olema sel asjaolul, et näiteks metallitöölisi 1. jaanuariks käesolewaks aastaks väiksem protsent oli kui augustikuul läinud aastal. Wahepeal ei ole aga mingisuguseid muutusi ette tulnud, mingisugune metalliwabrik ei ole suuremal määral tööle hakanud, ennem on töölisi lahti lastud. Ometi on, nagu näeme, töötatöölise protsent tänawu-aasta jaanarikuul märksa vähem kui läinud aasta augustikuul. Nõnda, et statistilised andmed, mis meil töötatöölise kohta olemas, ei anna mingisugust pilti üldse töötatöölise liikumisest, ega luba ka teha mingisuguseid oletusi, mispärast meil töötatöölise liikumine nii suurelt kõigub ja mispärast üksikuid liiki töölisi ühel wõi teisel puhul väga suurel

määral enam wõi vähem on. Põhjust otsima hakata sellele, mikspärast see kõik nii on, nende statistiliste andmete põhjal, mis meil käepärast, poleks otstarbekohane. Seda küsimust peab uurima, enne kui mingisuguseid oletusi ja järeldusi teha wõiks. Kui oletada puht olukorra tundmisest wälja minnes, siis wõiks wahest arwata, et töötatöölise arw väga suureks on kaswanud wiimasel möödunud ja käesolewal aastal sellepärast, et meil suurtööstus oma tegevuse väga kokku on tõmmanud, et meie suurtööstus kiratseb. Kui waadata töölise arwu, kes suurtööstuses on tegewad olnud, siis ei saa nii väga suurt kõikumist jälgida, sest kõige suurem töölise arw kogu meie suurtööstuses, nagu meil teada, oli umbes 30 tuhande ümber. See oli sel ajal, kui meie tehased ja wabrikud palju enam kui praegu töötasid. Minimaalarw, mida tähele on pandud, oli umbes 28 tuhat. (L. Johanson, sd.: Enam, enam!) Nõnda, et kõikumine on paarituhande töölise ümber. Kui siduda tööta olekut suurte wabrikute ja tehaste töowõimega, siis wõiks töötatöölise arw paarituhande wõer olla, kuid ta on märksa suurem. Lõpuks öelda, et töötatöölise arw oleks seotud meie kesk- ja väiketööstusega, olgugi, et siin weel vähem andmeid on. Ei saa wististi oletada, et praegusel ajal ja eriti niinewal aastal kesk- ja väiketööstus oleks väiksemal määral tegutsenud, kui mõni aasta tagasi. Aga ometi on töötatöölise arw palju suurem, kui ta oli paar aastat tagasi. Muidugi mõista ei wõi mingisugust mõtet olla sellel, et töötatöölise arw oleks olulises ühenduses meie põllutöoga. Nii peaks õieti otsustama, et nähtawasti ka neil ajajärkudel, kus meie tööstus üldsuse mõttes enam vähem normaalselt tegutseb, kus suur- ja väiketööstus ning põllutööd käimas, meil suur hulk niisuguseid inimesi on, kes ei mahu ühele ega teisele alale, kelle jaoks lihtsalt tööd ei ole. Paistab, et meil inimesi on rohkem, kui töowõimulusi. Mina juba ütlesin, et statistiliste andmete järele oli meil 1. jaanuariks käesolewal aastal 2.156 töötatöölisi. Tõeliselt on aga see arw palju suurem, sest need statistilised andmed ei lähe kokku nende tegelikkude arwudega, mis töö- ja hoolekandeministeriumis olemas, milledest wõib näha, et töötatöölisi jaanuarikuus on suuremal arwul toetatud, kui

neid statistiliste andmete järele üldse olemas oli. Mõned päewad tagasi oli ministeeriumi andmete järele registreeritud töötatöölisi üle 10 tuhande inimese ja sellest arwust oli enam kui 6 tuhandele inimesele korraldatud ühiskondlikud tööd. Nende ühiskondlikkude tööde kaudu antakse meil töötatöölisele abi juba teist aastat. Kuid ei saa ometi öelda, et need ühiskondlikud tööd oleksid küllalt otstarbekohaselt korraldatud. Üks osa nendest töödest on tingimata loowa iseloomuga, teine osa mitte produktiivsed oma mõtte poolest. Otstarbekohased näiteks on tööd ehituse alal, tööd maanteede parandamise juures, raudtee alal ja ka tööd wabrikutööstuse mõttes; nii wõrgukudumise tööd, mis korraldatud „Keskkala“ kaudu peipsiäärsetele kalameestele. Kuid kui siiski waadata nende inimeste arwu, kes on tegewuses wõi otsekohe seotud nende töödega, siis on nende arw palju wäiksem, kui nende inimeste arw, kes tööd teewad niisugustel aladel, mida ei wõi lugeda just tähtsaks riiklikus — rahwamajanduslikus — mõttes, waid mille otstarb on rohkem: töö kaudu wõimaldada inimestele abi anda. Muidugi mõista on ühiskondlikkude tööde kaudu, mis olgugi küllalt hästi korraldatud ei ole, abiandmine siiski palju otstarbekohasem, kui meie neile otsekohe abi annaksime, aga tööd ei nõuaks. Kuid meie kehwaes oludes, arwan mina, on tarwis rõhku selle peale panna, et iga mark selleks wälja antakse, et ta läbi suudetakse midagi luua, mingit wäärtust juurde tuua; tuleb silmas pidada, et mitte ei saaks kulutatud riigi raha töötatöölise ülespidamiseks, ilma et need tööd, mis tehakse, jäädawa wäärtusega oleksid. Ja selles mõttes peab kahtlemata ütlima — meil ei ole suudetud küllalt niihästi töid korraldada, et neil riiklikus mõttes ka tähtsust oleks. Kuid seda peab siiski soowitawaks lugema ja püüde sihiks seadma.

Selle küsimusega peaks palju põhjalikumalt tegemist tegema, sest nii, nagu ma ütlesin, on töötaolek meie riigis nähtus, mis püsiwa iseloomuga ja mis iga aastaga wõrdlemisi suurel määral tõuseb. Selle nähtuse wastu peab abi otsima hakkama ja see abi ei wõi seista hädawiisil korraldatud ühiskondlikkudest töödest, waid siin peab niisuguseid majanduslikka tingimusi looma, et meil üldse tööpuudust

ei oleks, et elanikud riigis wõiksid leida teenistust.

Selle küsimusega peaks tegemist tegema wäga tõsiselt ka walitsus. Sarnane soow oli ka rahaasjanduse komisjonil, kui ta eelkrediidi awamise seaduse läbi waatas. Eelkrediidi seadust on tarwis maksma panna kõigepealt sellepärast, et neid 30 miljonit marka lähemal ajal tarwitada wõimalik oleks. Olgugi, et see summa on täiendawalt riigi eelarwesse üles wõetud, kuid eelarwe ei ole weel wastu wõetud. 25 miljonit, mis esialgses eelarwes üles wõetud, on aga juba ära kulutatud ja sellepärast on tarwis kiires korras lisasummasid, mida wõimaldatakse käesolewa seaduse wastu wõtmisega.

Sellepärast panen ette rahaasjanduse komisjoni nimel eelkrediidi seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Kõigepealt on käesolew seadus tarwis wastu wõtta sellepärast, et üks jagu riigi eelarwe-komisjonidest mitte küllalt oma tööga ei ruttu, waid isegi oma tööga niiwõrd wiiwitawad, et eelarwet enne pühi wastu wõtta ei saa, mis aga täiesti lubamata. Neil oleks wõimalik olnud tööd kiiremini teha, wabu päewi oli. Kuid nähtawasti on seal teised takistused mõjumas. Oleks ju, wõib olla, hea, kui ka käesolewast küsimusest sama kiirelt üle saaks, kui eelmistest, kuid kuna see küsimus on üks kõige tähtsam ja kõige raskem tänapäewa küsimustest, siis oleks täiesti lubamata, kui Riigikogu selle küsimuse juures ei peata, kuigi seda küsimust omal ajal üles tõsteti arupärimisega, kuigi seda küsimust on käsitatud ka eelarwe arutamisel esimesel lugemisel. Kuid kahjuks senni täiesti tagajärgedeta. Walitsus nõuab töötatöölise toetamiseks 20 miljonit. Rahaasjanduse komisjon arwab, et tarwis on anda 30 miljonit erakorraliste tööde tegemiseks, kuid see summa ei wähenda tööpuudust, see on kui tilk wett kuuma ahjukerisele. Walitsuse esitaja tõendas ka ise komisjonis, et sellest summast aitab waewalt üheks kuuks. Mis siis tuleb, kui see summa läbi on? Ja kas saadakse üldse sarnaste erakorraliste abinõudega kuigi kaua niisugust rasket küsimust lahendada? Mina arwan — ei saa. Ühiskondlik töö on ju ka oma iseloomu poolest sarnane, et ta kurnab töolist ja tarwilikku tagajärge ei

anna. Sest inimest sunnitakse tööd tegema, mida ta harilikult ei tee. Inimene wiidakse ära oma kutsetöö juurest ning maksetakse antud tööde eest niivõrd väikest palka — toetuseks, et sellega ei saa perekonda toita. Inimene, kes ühiskondlikku tööd teeb, on sunnitud oma tagawarasid tarwitama, kas wõi oma riidehilpusid ära müüma, et perekonda toita.

Härä aruandja tõi töötatööliste arwuna ette 10 tuhat — kes registreeritud on, ja ütles, et meie suurtööstuses on olnud enamalt 30 tuhat, nüüd 28 tuhat töolist ja siit wõib järeldada, et suurtööstuses umbes 2000 töötatöölist wõiks olla. See wäide näitab ainult üht, kuidas meil statistikat tehakse ja kuidas seda tarwitada wõib. Kui neid arwusid käsitatakse, siis tuleb kõigepealt silmas pidada, missugused tööalad enne, s. o. 30 tuhande tööliste arwu juures, kuulusid järewalwe alla. Suurtööstused on wiimase aja jooksul suuremalt osalt sulatud. Kõik need wäikesed asutused, mis sinna enne ei kuulunud, on nüüd töökaitseseaduse alla arwatud ja see awaldab oma mõju tööliste hulgas nii, et siin wõrdlust teha üldse wõimalik ei ole. Kui palju oleks siis meil praegu töötatöölisi? Neis linnades, kus tööbörseid on, ja tööbörseid on ainult ühes osas linnades, on registreeritud üle kümne tuhande inimese. Sellejuures on, nagu ka walitsuse esitaja ise tõendas, üks osa töolistest, eestkätt just wabrikutöölised registreerimata. On registreerimata ka haritud töölised, äriteenijad ja see hulk ametnikka, kes wabastatud läinud aastatel — neid tuleb arwata vähemalt seitsme tuhande peale. Neis linnades, kus registreerimine käimas, wõib arwata töötatööliste arwu kaheksa tuhande peale. Maal on endisi mõisatöölisi, käsitöölisi, metsatöölisi, kellest wiimased küll ajuti tööd said, kuid nüüd kus sula tuleb, uuesti töö kaotawad, niisama käsitöölisi ja maal asuwate wäiksemate ettewõtete töölisi, kuna need ettewõtted oma töö on lõpetanud, kõiki kokku umbes 12.000 inimest. Siia juurde tuleks arwata weel kuus tuhat popsi, kui arwesse wõtta nende üldist arwu kümme tuhat, kellele lisaks weel naised, lapsed ja teised perekonnaliikmed. Petserimaal, Naroowa-tagustes waldades ja Peipsi ääres kannatawad tööpuuduse all, nagu seda tõendawad need, kes sealseid olusid tunnawad, um-

bes 18.000 inimest. Petserimaal üksinda kannatawad puuduse all, nagu Petserimaa esitaja seletanud, terawa puuduse all — 9.000 inimest, kellest üks osa kahtlemata surmale määratud, sest et neid aidata ei saa. Nii wõib arwata nende inimeste arwu, kes praegu tööd wajawad, umbes 60.000 inimese peale. Mis siin siis nüüd ära teha nende 30 miljoniga, wõi nende ühiskondlikkude töödega, kuhu paigutatakse ainult mõni tuhat inimest ja kus maksetakse päewas 90—120 marka ja sealjuures wõetakse tööle umbes nii nagu näiteks Pärnus: üks osa töötatöölisi on üks nädal tööl, teine nädal teine osa, see on päewapalgaks on neil tõepoolest 45—60 marka. Olge head, pidage sellega täiskaswanud inimesed ülewal. See on hädaabinõu ja mis ligineb sellele hädaabile, mida meie wallad ja teised omawalitsused on senni maksnud. Kuid tööpuudus teeb oma tööd meie rahwa keskel, ta külwab haigust ja wiletsust, tööpuuduse tagajärjel muutub see rahwas igapäewaga waesemaks, tagawarad saawad otsa, kurnatakse wälja wanemad ja omaksed, sest meie teame ju, et ka töö-inimestel on wanemad, pojad wõi teised omaksed, kelle poole pööratakse niisugusel puhul. Üks töösturite esitaja tõendas majandusnõukogu koosolekul, et sügisel tööpuudus wististi suurem on kui möödunud sügisel oli, tähendab tööpuudus näitab kaswawat tendentsi. Mina arwan, et see küsimus on küllalt nii tähtis, et tema tuleb asetada kõige põlewamate hulka tänapäew. Ei saa sarnaste abinõudega kaugele, nagu seda on ühiskondlik töö, mis ainult wäliselt lahendab seda küsimust, kuid sisuliselt peaaegu täiesti tagajärjeta on. Kuid kahjuks ei ole meil teiste abinõude peale tähelpanu pööratud, ei ole katsutud waadata, kuidas meie tööstuse elu elustada, kuidas meie kaubandust ja põlumajandust tõsta. Sellest on ainult kõneldud, tegelikult on wähe ära tehtud. Arwustik aga näitab, et tööstusettewõtted iga päewaga ikka rohkem ja rohkem töölisi lahti lasewad, ja mitte ainult suurtööstuses, waid isegi kesk- ja wäiketööstuses, sest isegi wäiketööstuses pole töolistel tarwilikku tööd. Ja just kõik sellepärast, et rahwa ostujõud on wäga väike. Kui Teie waatate linnas ümber, pea igal aknal on wälja pandud „wäljamüük“. Meie tööstus on langemise ajajärgul. Meil ei ole riigis seda isikut, kes

tööstust ja kaubandust juhiks, meie äri-elus on tagasimine. Meie tööstus-kaubandusministeerium seisab ilma poliitilise juhita, see ei ole mitte loomulik seisukord, sellest tuleks üle saada. Meil ei ole senni üldse õieti kaubandus- tööstuspoliitikat olnud. Meil ei ole sel alal ei walitsuse poolt midagi ära tehtud, et selgitada meie tööstuse arenemise sihtjooni, ei ole ka eraalgatuse poolt küllalt tarwilikult tegutsetud. Meil ei ole tähelpanu kesk- ja väiketööstuse arendamise peale juhitud, mille kohta arwatakse, et Eesti on põllumajanduslik riik, suurtööstus peab wälja surema. Kuid sarnasel puhul ei tohi mitte eitawalt waadata wäike- ja kesktööstuse peale, sest nii üks kui teine, wäike- kui ka kesktööstus on meil elujõuline. Meie tööstusele on senni takistust teinud, niihästi suur-, kesk- kui ka väiketööstusele meie krediitpoliitika. Meil ei ole nendel tööstusasutustel, kes wõiksid turgusid leida, kes wõiksid valmistada, tarwilikul korral mitte wastawas suuruses krediiti, ja see on ka osalt neid sundinud oma töösid kärpima ja töölisi lahti laskma. Ja see muidugi mõjub ka allakiskuwalt meie majanduselu peale. Nii et kõigepealt tuleks meil wälja selgitada, kuidas meie krediitpoliitikat tuleks juhtida, sest ükski tööstus, ükski äri ei saa ilma krediidita läbi ja siin tuleks seda küsimust otstarbekohaselt juhtida, tuleks nii juhtida, et elujõulised tööstusettewõtted krediidi puudusel ei kiratseks. (A. Jürman, põl.: Kraanid lahti!) Kui Teie selle all nüüd seda mõistate, siis on see eksitus. Muidugi mina ei asu mitte sellel seisukohal, et kraanid peawad täiesti kinni seisma, et sealt midagi wälja ei tilgu, sest sarnasel korral oleksid need kraanid täiesti otstarbetud, kui kraanid on, siis on nendel ka teatud ülesanne täita. Nii et ei saa mitte kõnelda sellest, kas kraanid kinni wõi lahti, waid tuleb waadata, et nad üle ei jookse, aga ka, et mitte ilma weeta ära ei hääbuta.

Meil on kõneldud ka tööstuse ümberkorraldamisest, kuid selleks ei ole mitte midagi senni ära tehtud. On ainult nii käega löödud ja öeldud, et terve see Tallinna tööstus peab wälja surema, ja wahel ka, et teda tuleb ümber korraldada, aga kuidas teda ümber korraldada tuleb, mis seal teha tuleb, waadake, selle küsimuse lahendamisele ei ole senni asutud. Niisama on meil kawasid tehtud ka

teiste tööde kohta, nagu raudteede ehitamine ja Narwa kose küsimus, mis aga ka wäga waewaliselt edasi liigub, Ja mina jagan ka neid arwamisi, mida majandusnõukogus alla kriipsutati, et kui Eesti on waene kapitaali poolest, siis tuleb kõik teha, mis wõimalik, et siia wälislaenu saada. Aga ka siin ei näe tarwilikku aktiivset tegewust. Meil kannatawad peale tööstuste tööliste tööpuuduse all ka suur hulk ehitustöölisi. Kuid tänawu on ette näha ehitusi weel palju wähem kui möödunud aastatel. Juba sellepärast, et meil ehituslaenu krediiti on kärbitud, ehitused aga meil praegustes oludes wäga kalliks lähewad. Meie ehitusi tuleks elustada, ja seda tuleks elustada just selle läbi, et meil kergematel tingimustel maad ja ehitusmaterjaali ehitajatele, eraalgatajatele antakse. Niisama tuleks linnades tähelpanu pöörata tühjade kruntide peale, mis praegu linnade siidametes täiesti tarwitamata seisawad, kuna ehitusmaad antakse kaugelt, sealt, kus läbikäigu teed alles puuduwad, ja kuhu ehitamine ennast isegi praegustes oludes ära ei tasu. Niisama takistab ehitusi ka meie suurlinnade ehituspoliitika, kus oldakse wastutulemata just ehitusasete saamisel. Meil selle küsimuse peale ei ole omawalitsused mitte tarwilikku tähelpanu pööranud, waid teewad, nii öelda, tükitööd, teewad seda, mida tänapäew nina alla lükkab, ilma et nad homse päewa peale ette tahaksid näha. On harilik kohusetäitmine, ilma et kaugemale püütakse waadata. Meil on öeldud, et neid töölisi, kes praegu linnades tööta on, tuleks wiia ära maale, kuid nii kerge seda teha ei ole. Meie põllumajandus nõuab weel palju kapitaali, meie põllumajanduse arenemine nõuab palju aastaid enne, kui tema suudab kõige parema tahtmise ja ka kõige paremate tingimuste juures ära mahutada neid wabasid töökäsi, kes praegu tööd ootawad. Tingimata on tarwis linnas töö. Maal on ka praegu üks osa inimesi ilma tööta, ja on märgata, et kuigi linnas rasked korteriolud, ja tööpalgad wäikesed on, siiski inimesed maalt linna tulewad, mis näitab, et maal elamistingimused kitsad on. Mis oleks siis tarwis teha, et inimesi maal hoida? Ei tule keegi ainult lõbu pärast linna, waid selleks on sündinud neid harilikult sotsiaalsed põhjused. Ja siin on kõigepealt tarwis, minu arwates, ära otsustada asunikkude küsimus.

Asunikud on mõjunud meie majanduse seisukorra peale küllalt raskelt. Asunikudele peab riik palju juurde maksma terve rea aastate jooksul, ütleme esimese kümne aasta jooksul. Sealjuures ei suuda nad mitte niipalju walmistada, kui harilikudes oludes selle maa peal walmistada wõiks. Kuid sellest ülemineku-ajajärgust tuleks wõimalikult kiiresti üle saada, tuleks asunikudele kindel alus luua, nii et nad kõike oma jõudu, nii majanduslikku kui ka waimlist jõudu wõiksid oma majapidamise ülesehitamise tööle rakendada, ja selleks tuleks kindel alus maksma panna, ma mõtlen sellega, et riigimaade põlise tarwitamise seadus tuleb kiires korras wastu wõtta. Kuid seda minul enam siin toonitada tarwis ei ole, sest see küsimus otsustatakse wist juba enne lihawõtte pühi ära. Samuti tuleb ka meie popsideküsimus lõpule wiia, et sealt jälle mitte töötatöölisi ei tuleks, waid et need inimesed, kes on senni nendel kohtadel elanud, et need wõiksid ka edaspidi maale jääda selle asemel, et nad linna tuleksid ja siin töötatööliste arwu suurendaksid. Nii sama tuleb abinõusid tarwitusele wõtta selle wastu, et meil mitte maid nii suurel määral sööti ei jäetaks, nagu seda senni on tehtud. Meil on inimesi küllalt, kes wõiwad tööd teha, maad harida, nii et see wilja kannab, ja sarnasel ajal maade söödispidamise wastu peab abinõusid otsima ja neid abinõusid tuleb ka tarwitama hakata. Samuti annab ka tagajärgi maaparanduse tööde ettewõtmine ja selleks on summad eelarwesse wõetud, kuid meil oldakse hoolimata niisuguste küsimuste suhtes. Näiteks, millega tuleb seda seletada, et meil metsatöölisi katsutakse kohtadelt linna ajada. Kas on see lubataw? Ma ütlen, seda teha ei tohi, waid need inimesed, kes praegu metsade lähedal elawad, peaksid ka edaspidi sinna jääma ja enesele elamiswõimalusi seal leidma. Siin peaks metsade peawalitsus sellekohased korraldused maksma panema, peaks neile inimestele eluaset muretsema ning töowõimalusi looma. Kui meie praegu maal ringi waatame, siis näeme, et seal ka korteriolud kõige paremad ei ole, põllumehed tõendawad, et neil on isegi raske talwel teenijaid pidada ja ka teistel aastaegadel, peale suweaja, ei ole töölisi kuhugi paigutada. Ka see küsimus nõuab tähelpanu ja mitte ainult töötatööliste seisukohalt, waid just

meie põllumajanduslikult seisukohalt wälja minnes tuleks ka maal hakata kawakindlalt ehitustöid teostama. Meil on küll tänawu raske aasta ja tänawu on suur tööpuudus, kuid kõige selle peale waatamata meie rahaminister on esinenud ettepanekutega, et maha kustutatakse hulk ehituskrediite ja terve rida töödandwaid wiljakaid krediite. Sarnane teguwiis on lubamata. Nii näiteks tuleb koolimajade ehitamist jätkata, mitte ainult selles mõttes, et tööd luua, waid et wõimalik oleks seaduses ettenähtud algkooli teostada. Eriti tähelpanu wääriwad meil just peipsiäärsete, narowataguste ja petserlaste seisukord, kelle kohta ma juba tähendasin, et üks osa neist on praegustes tingimustes surmale pühendatud. Aga mis on meil tehtud kaubandus-tööstusministeeriumi wõi põllutööstusministeeriumi poolt nende seisukorra parandamiseks. Kas on katsutud neid maaga tarwilikul määral varustada wõi turgusid leida nende kaladele. Ei ühte ega teist pole senni tehtud. Kui tahetakse tööpuuduse wastu wõidelda, siis ei aita siin üksi ühiskondlikkude tööde korraldamine, sest see on ajutine abinõu, siin tuleb wõtta korraldamisele terve meie majandus- ja kaubanduselu. Küsimus tuleb wõtta täies ulatuses ja nende toetamiseks, kellele tööd siiski ei saa muretseda, tuleb juba maksma panna kindlamad korraldused ja need oleksid kõigepealt tööpuuduse wastu kinnitamise seadus, mida on ähwardatud Riigikogule esitada, kuid mida senni tehtud ei ole; teiseks tuleb maksma panna ka hoolekandeseadus, mis ette näeb wanade raukade hoolekande ja töomajade asutamise neile, kes terawa tööpuuduse all kannatawad ja kes ei leia teisalt tööd. Need küsimused on praegusel silmapilgul tähtsad. Kuid walitsus ei taha seda lubadust täita, mida ta siin Riigikogus andis. Nii näiteks on praegu lahtilaskmisi näha meie riigi tööstusettewetes ka nende juures, kes töowõimelised ja isegi neid lastakse lahti, kes juba paarkümmend aastat on teeninud. Kõige loomulikum oleks, et need wanad töölised, kes juba 25 kunni 30 aastat teeninud, lastakse pensioni peale ja määratakse neile kindel toetus. Kuid seda seadust oleme pidanud kõigi lubaduste peale waatamata asjata ootama. Mulle näib, et Wabariigi Walitsus annab liiga kergelt lubadusi, aga neid lubadusi ta ei täida. Antagu vähem lubadusi ja täidetagu neid

rohkem. Meil on kõneldud riigi waenlastest ja riigi waenlaste wastu wõitlemisest, nende peale kulutatakse suuri summasid, tehakse nende wastu kihutustööd, nii paberiga kui ka surweabinõudega wõideldakse nende wastu. Kuid kõige suurem riigi waenlane on Eesti riigis praegusel silmapilgul tööpuudus. Kui see küsimus on otsustatud, siis alles on otsustatud ka Eesti iseseiswuse küsimus, sest ilma majandusliku iseseiswuseta puudub alus ka poliitiliseks iseseiswuseks. Peale nende on weel teised riigi waenlased. Need on, kes senni tööpuudust aidanud süwendada, hoolitsedes jämeda omakasu, wälise koore ja hiilguse eest, jättes tähele panemata need haawad meie rahwa ja riigi organismis, mis parandamist nõuawad.

K. Tonkman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Meie seisame ühe väga tõsise küsimuse ees. Tahes wõi tahtmata peame seda kibedat küsimust lahendama, millela edasi ei saa. Meie peame ka need juured üles otsima ja järele vaatama, kust on tööpuudus, nimelt nii suur tööpuudus, nagu meil praegu olemas, oma alguse saanud ja kas on juba algusest saadik selleks midagi tehtud ja seda küsimust püütud nii lahendada, et tööpuudust mitte olemas ei oleks olnud. Peab ütleva selle juures ühte, et kaunis rõõmustaw oli kuulda härra Johanson'i kõnet selles osas, kus ta tähendas, et meil ka põllutöö tähtsat osa rahwamajanduses wõib etendada. Senni seda sotsiaaldemokraatide ridadest kuulda ei ole olnud, waid on alati toonitatud ainult linnatööstust, linnaelu, kuna maaelu tähele panemata jäetud. Töötatöölise küsimus on tõsine rahwamajanduslik küsimus, kuid töötatöölise küsimust nii heledates wärwides ette kujutada ei wõi, nagu seda austatud eelkõneleja härra Johanson ette tõi, et meil praegu olla 60 tuhat töötatöölise ja nendest 18—20 tuhat töötatöölise maal. See ei ole mitte õige. Maal niisugust tööpuudust ei ole ja see langeb täiesti ära.

Edasi kaebas härra Johanson, et meil ei ole kaubandus-tööstusministrit. Mina ei tea, aga mina arwan, et meil on praegu portfelli minister, kes kuulub sotsiaaldemokraatide rühma. See minister wõiks ajutiselt neid küsimusi juhtida ja lahendada, mis praegu väga terawad on, sest minu teada ei ole sellel härral praegu ministri ülesandeks juhtida. Tema wõiks kauban-

dus-tööstusministeeriumis seda osa väga hästi oma juhtimisele wõtta, mis töötatöölise küsimusega ühenduses on. (L. Johanson, sd.: Kas Teie kriisi soovite? K. Päts, põl.: Miks kriisi?)

Juhataja **J. Tõnisson**: Kõneleja, ma palun Teid aine juurde jääda!

K. Tonkman (põl.): Töötatöölised ei ole mitte ajutine nähtus, mis oleks see aasta tulnud nähtawale, waid see on korduwa olnud. Tööpuudus oli läinud aastal ja see aasta on weel suurem. Töötatöölised ei ole mitte üks massiline töötatöölise hulk, waid meil on ka praegu väga palju intelligent haritud tööjõudu, kes tööta, ja koolidest tuleb neid iga aasta weel juurde. (L. Johanson, sd.: Ega see teisi ei tröösti!) Just see on see õnnetus, härra Johanson, et see teisi ei tröösti, sellepärast peame püüdma küsimusi lahendada, et tulewikus seda ära hoida. Ei ole ette näha, et suurtööstus lähemal ajal, see on lähemas tulewikus nii edeneda wõiks, et ta tööliste tarwilikus ulatuses tööd anda suudab, selleks on väga palju põhjusi, mida mina siin ette tooma ei hakka. Üks on selge, et töötatöölise küsimusest suurtööstus meid üle ei aita. Meie tööstus on niiwõrd nõrk, et ta wäliswõistlust wälja ei kannata. (L. Johanson, sd.: Soo!) Toon kohe Teile näite. Teedeministeeriumi eelarwe-kommisjonis, kus arutamisel oli wedurite uuendamise küsimus, selgus eriteadlaste esitusel, et meil läheb wana weduri parandamine 5 miljoni marka maksma. Wäljamaalt saab praegu osta uusi wedurid 4.500.000 margaga. (O. Liigand, rhw.: Kahtlased wedurid!) Waadake, need wedurid on kahtlased, mis meil 5 miljoni margaga parandatakse, aga uued wedurid ostetakse wäljamaalt odawamalt. Nii näeme, et wanade wedurite parandamine läheb meie töökodades palju kallimaks, kui wäljast uusi ostes. Läinud aastal awaldas eelarwe-kommisjon soowi, et meil tuleks telefoniaparaate wõtta Tartu telefoniwabrikust, sellega meie tööstust ja töölisi toetades. (L. Johanson, sd.: Üks parem wabrik, mis meil üldse on!) Aga selle parema wabriku telefoniaparaadid maksawad terwelt tuhat marka rohkem, kui wäljamaa aparadid. (L. Johanson, sd.: Aga Läti ostab siiski meilt!) Las Läti osta.

Iga tarwitaja peab meie tööstuse heaks maksma ühe telefoniaparaadi pealt tuhat marka. See ei räägi meie tööstuse edust, waid see räägib just meie tööstuse kahjuks, et ta väliswõistlust wälja ei kannata. Ma wõiksin weel palju näiteid ette tuua, aga see wiidaks palju aega. (L. Johanson, sd.: Isegi wiinapudelid tellitakse wäljamaalt.) Siis kui meil pudelid kallimad on, kui wäljamaal. Töötatöölise toetuseks on wälja antud 50 miljonit ja täna nõutakse weel 30 miljonit, kokku 80 miljonit. See on suur summa, millega loowat tööd mitte ei tehta, ega tehtud ei ole, ja mis riigikassasse tagasi ei tule, waid kaduma on läinud. Iga summa, mis riigikassast töötatöölise peale wälja antakse, peab riigikassasse iga wabariigi kodaniku käest maksudena sisse wõetama. Meie maksame riigikassasse ja sealt wõetakse jälle ning maksetakse töötatöölisele toetuseks. See on ebaloomulik majanduspoliitika. Meie majanduspoliitika on umbkotti sattunud ja selles on rahwaesitus ise väga palju kaasa aidanud. Ei ole mitte õiget majanduspoliitikat ajada püütud, waid on huupi mindud edasi. Maamaksu tahetakse tõsta sellepärast, et riigieelarwet tasakaalu wiia, aga sellesama maamaksuga tahetakse linna töötatöölisi toetada. Asunikkudele määratakse renti juurde selleks, et töötatöölisi toetada. Seda raha, mis meie rahwas suure waewaga kokku kogub ja riigikassasse maksudena maksab, ei wõi ju ometi ebaproduktiivseks otstarbeks tarwitada. Häda ajab härja kaewu, ütleb wanasõna. Meie seisame praegu kaewu ääres, millel saalispuid peal ei ole ja meie wõime sisse langeda. Kui siin asja tõsiselt ei wõeta, sest lõppude-lõpuks, kui härra Johanson'i wäited õiged on, et meil on 60.000 töötatöölise, siis jõuame meie wiimaks selleni, et meil pooled kodanikud töötatöölised on, ja kes on siis lõpuks nende toitjad? Oleme paratamata seisukorda sattunud. Peame täna jällegi summa lubama, et sellest paratamata seisukorrast wähe wälja pääseda. Meie majanduspoliitikat on halwasti juhitud, mis annab ennast väga walusalt tunda. (A. Jõeäär, sd.: Seitse aastat on teda selle kuristikku poole juhitud!) Jah härra Jõeäär, seitse aastat. Ma teen Teile kohe selgeks, et Teie olete selleks kaasa aidanud. Senni on ainult ühekiil-

set linna majanduspoliitikat aetud ja on kunstlikult linnasid kaswatatud. (M. Martna, sd.: Need on ju enne Eesti iseseiswust kaswanud.) Ei, härra Martna, enne iseseiswust olid nad natuke teisiti. Meie rahwamajandus ei kanna suuri linnasid. (M. Martna, sd.: Meil ei ole suuri linnu.) Meil on suuri linnu! Linnad on meile hädaks. Kui meil linnu ei oleks, siis ei oleks meil seda häda, et meil töötatöölise hulk nii suur oleks.

Juhataja **J. Tõnisson**: Linnade küsimus ei ole praegu päewakorras.

K. Tonkman (põl.): Praegune majanduspoliitika wõib meie linna omawalitsused pankrotti. Näiteks lugesime hiljuti ajalehest, kus Tallinna linn ei tule omaga wälja ja wiimaks tuleb ka tema Riigikogu käest laenu wõi abi paluma. Kust see tuleb? See tuleb sellest, et linnade sissetulekud on wäiksed kunstliku sotsiaal-majanduspoliitika tagajärjel. Linnasid kaswatatakse kunstlikult suureks. Üüriseadusega hoitakse linnades praegu tüürid kunstlikult madalad, kuid linnas walitseb suur tööpuudus. Üüriseadusega wähendatakse majaomanikkude sissetulekuid, kuid millega majaomanikud linnale maksusid maksawad, seda keegi ei küsi. Linnad on praegu hädas. Linna omawalitsused ei suuda aasta eelarweid tasakaalu wiia. Suured warandused, mis praegu linnas majade all, wananewad ilma kasu toomata. Inimesed, kel praegu tööd ei ole, maksawad madalat tüüri. Kas see toob majaomanikkudele kasu, wõi toob see linnale kasu. (M. Martna, sd.: Kindelon, et Tonkman'ist kaubandus-tööstusministrit ei saa!) Kuid sellest on weel wähe, nõuti linna ehituslaenu ja saadi, ja selleks olete Teie, härra Martna, kaasa aidanud. Linnas on korteripuudus lahendatud, korterites elawad inimesed ja neil ei ole tööd, neid tuleb toita. (M. Martna, sd.: Kuulge, Teil ei ole ju aimu sellest, millest Teie räägite!)

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun mitte isiklikuks minna.

K. Tonkman (põl.): Ehituslaenu on Riigikogu poolt lubatud 315 miljonit, sellest on ära tarwitatud 285 miljonit. Sellest selgub, et rahwa tähelepanu on juhi-

tud linnaelu peale. Kuid keegi ei ole küsinud, mida need inimesed, keda nii soojalt linna elama asetatakse, siin tegema hakkavad. Seda küsimust ei ole keegi lahendanud, selle küsimuse juures ei ole keegi pikemalt peatanud. Tullakse Riigikogusse ja nõutakse krediiti, ehitame linna maju, aga seda, kas need inimesed, kes linnades elavad, produktiivset tööd teha saavad, ennast üleval pidada võivad, seda ei küsita. Nüüd, kus linnades tööd ja teenistust puudub, otsitakse linnades kunstlikult tööd. Kunstlik töö on ajutine hädaabinõu, mis ära kaotada tuleb, kui tahetakse töolisteküsimusest üldse jagu saada. Linnades on tööliste palgad viimase võimaluseni alla surutud, täiesti alla elatismiinimumi. (J. Piiskar, is.: Seda ütlevad põllumehed esimest korda!) Selle vastu tõusevad maal tööliste palgad ja töolistest on maal puudus. Kui lubate, toon näiteks võrdluse, kuidas tööliste palgad on maal võrreldes linnatööliste palkadega. Maal tuntakse kolme liiki põllutöölisi: ühed on kuuekuulised töölised, see on suvilised, teiseks on need töölised, kes peremehe juures söögi peal, ja kolmandad — kes korteri peal ning moonaa saavad. Põllutöölised, kes 6 kuud teenistuses, saavad 6 tuhat marka kuus ühes prii ülespidamisega. Kui arvata söögirahaks 75 marka päeva kohta, mis kallid ei ole, siis saavad 6 kuu eest palka $6000 \text{ marka} \times 6 = 36.000 \text{ marka}$. Prii ülespidamine 75 marka päevas, teeb ühe kuu kohta 2.250 marka. 6 kuu kohta saame 49.500 marka. Kui see summa jagada 150 tööpäeva peale, siis saab maatööline läbistikku 330 marka päevas, peale selle korter, küte, walgustus. Kui tööline talwe 6 kuud täiesti ilma tööta oleks, siis tuleks tema päewapalk, kui jagada 49.000 300 tööpäeva peale, 131 marka 71 penni päewas. Tähendab, 131 marka 71 penni saab ta sel juhtumisel päewas, kui ta 6 kuud tööd teeb ja 6 kuud täiesti seisab, kuna linnatöölised teenivad praegu päewas 100—110 marka. Tähendab, 6 kuud võib maatööline täiesti puhata, kuna ta selle juures weel rohkem teenib, kui linnatööline iga päew töötades.

Edasi! Meesteenija saab aastas Läänemaal palka 20.000 marka, peremehe söögi peal olles. Peale selle riided, palitu, umbes 12.000 marka, (T. Kalbus, tõer.: Palitu pole nii kallid.)

kalewist ülikond 15.000 marka, 4 paari aluspesu, sokid, kindad — 1000 marka jne. Arwame ülespidamise päewas à 75 marka, see on 365 päewa eest 27.375 marka. Terwe aastane teenistus oleks 77.775 marka. Kui selle summa jagame 300 tööpäeva peale, siis tuleks päewas 259 marka 25 penni. Kuupeale arwates teeb see wälja 6481 marka, mis jällegi palju suurem on, kui praegu linnas maksetakse. Wõtame moonapalga. Töölised saavad: 90 puuda wilja — 400 marka wiljapuud, läbistikku arwates on 36 tuhat marka, 3 toopi sooja piima päewas — 13 marka toop, on 13.140 marka, 20 tündrit kartulid 400 marka tünder = 8 tuhat marka, wakamaa linamaad 5000 marka, prii küte ja walgustus 12.000 mrk. See teeb kokku 74.140 marka.

Sellest näeme, et kui wäikene wahe moonapeal olewa töölise ja peremehe söögil olewa töölise wahel on. Perekonuga töölised saavad wähem palka kui üksikud. Seda tuleb sellega seletada, et maal on üksikute inimeste järele suurem nõudmine, sest maal on korteritest suur puudus, ei ole võimalik perekonnaga inimestele korterit anda. (M. Martna, sd.: See oli nõnda ka Christjan Robert Jakobsoni ajal.) Mind kahjuks sel ajal weel ei olnud, härra Martna.

Peale selle võiwad maatöölised maal weel kaswatada sea, mis linnas võimalik ei ole. Samuti ei maksa puud maal nii kõrget hinda, kui linnas maksawad. Kõigest sellest on näha, et maal on tööliste palgad palju suuremad kui linnas. (J. Piiskar, is.: Niiwiisi rehkendades küll.) Mina rehkendan sellega, mis maal maksetakse. (J. Piiskar, is.: Kui weel suuremad numbrid oleksid meelde tulnud. — A. Jõeäär, sd.: Linnas saab ülikonna 7.500 margaga.) Noh see 7.500 margaline ülikond ei kannata maal koormat heinugi koju tuua. (Naer paremal pool.)

Nende wäikeste näidetega tahtsin näidata, kuiwõrd meil elu end reguleerib. Kui kuskil tööliste pakkumine suurem on kui nõudmine, siis langewad ka palgad kohe. Maal tundub tööliste puudus isearanis karjatalituse alal. Seda tööd peetakse raskeks ja sellel alal on alati töøjõududest suur puudus.

On tähendatud, et meil tuleb tööliste hulkasid maale tööle saata. Peab ütleva,

et meie wäikepõllumajanduse juures ei ole see wõimalik, seda wõis warematel aegadel suurpõllumajanduses teha, kus wõis suuremaid tööliste hulkasid ühe korraga tööle saata. Meil wõib hea korralduse ja korra juures töölisi aegamööda maale tööle juhtida, ja tööd põllumeeste juures anda. Head korraldust on tarwis ja lähematel aastatel ei ole see mitte raske, kus meie maal wõime vähemalt 20 tuhandele töölisele tööd anda. Wõtame wõrdluseks meie asunikkude talusid, mida praegu 30 tuhande ümber on. Meie asunikkude talud on selleks suured küll ja kui põllumajandus intensiivsemaks muutub siis asunikudel wõimalik on töölisi pidada, et maad paremini harida. See on juba üks nähtus, et maal wõib 30 tuhat asunikutalu 20 tuhandele töölisele töesti tööd anda, kus tööd küllalt ja tööpuudus raskust ei tee. Raskust teeb maal korteriküsimus.

Maal on korterikriis väga teraw. Nii näiteks tarwitatakse maal elumajasid mitmesugusteks otstarweteks. Elumajad ei ole üksi inimeste elamiseks, waid sagedasti asetatakse elumajadesse ka loomad ja seda sellespärast, et majadest maal suur puudus on, ei ole jõutud ja ei ole suudetud elumajasid ehitada. Maal talude kruntidele majade ehitamise on seisma pannud see õnnetu pöpsideküsimus, mis kui „Damoklese mõök“ kuskil talu kohal õhus ripub ja ei tea mitte, millal ta selle talu pooleks lõikab. Küsimus on sedawõrd teraw, et selle tagajärjel on maal majade ehitamine talu kruntidele seisma jäänud, mis maal elamiswõimalusi märksa raskendab.

Olen linnas mitme inimesega rääkinud, kes ütlewad, „tuleks heameelega maale elama, kuid maal puudub korter“. Härra Johanson tähendas, et meil walguwad maalt inimesed linna. Mis on selle põhjuseks? (L. Johanson, sd.: Noh, kuhu need pöpsid lähewad?) Põhjus on see, et maal on korterikriis väga teraw. Wallalised inimesed saawad weel kuidagi läbi, sest neil ei ole iseseiswat korterit mitte nii hädasti tarwis. Kui abiellu astutakse, siis on esimene küsimus korteriküsimus. Abieluinimestel maal ei ole korterit saada, sellespärast tööd muretseda maale kõigile töötatööliste ei ole praegu korterite puudusel mitte wõimalik. (A. Jõeäär, sd.: 4½ aastat olen Tallinnas, aga ei saa korterit, kuhu wõiks

naise ja lapsed sisse panna.) Teie wõtke ehituslaenu ja ehitage maja. (M. Martna, sd.: Kas Teie annate?) Ei, minul ei ole anda.

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun korteriotsemised kõrwale jätta.

K. Tonkman (põl.): Töötatööliste küsimus langeb kahte ossa. Esiteks tuleb kohe tööd muretseda. Teiseks tuleb selle eest hoolt kanda, et tulewikus töötatöölisi ei oleks. Kuidas kiires korras tööd muretseda, see on praegu tõesti raske küsimus ja peab praegu weel hädaabinõudega leppima, et tööliste tööd anda, kuid see probleem peab lahendatud saama ja mida kiiremini, seda kiiremini jõuame ju ka töötatööliste küsimusest üle. Sennised lahendamiswiisid ei ole neid tagajärgi andnud, mis nad andma peaksid. Töö muretsemine on sõna tõsisest mõttes ainult raharaiskamine olnud. On puudunud kindlad kawad ja süsteemid, kuidas töötatööliste tööd muretseda, meie oleme paratamata sellesse seisukorda sattunud ja peame ka paratamata sellega leppima, kuid tuleb selle eest hoolt kanda, et tööpuudust enam ei tuleks. Mina olen arwamises, et wõime lähemas tulewikus suuremat tööliste hulka põllumajandusesse juhtida, kuid selleks on omad eeltööd tarwis, et oleks kohe wõimalik töölisi maale saata ja neile kohe tööd anda. Kõike seda on wõimalik korraldada ja peab ka korraldama. Laialised maaparanduse tööd annaksid loovat tööd. (M. Martna, sd.: Eriti jaanuarikuus.) Senni on maaparanduse tööd rohkem juhuslikku laadi kandnud ja on rohkem üksikute põllumeeste eneste asi olnud. Kui aga maaparanduse laenu wälja andma hakati, muutus maaparandus süstemaatiliseks. Nüüd wõime kindlate maaparanduse eelarwete järele selgelt ära näha, kuipalju töölisi läheb uute maade ülesharimiseks. (M. Martna, sd.: Jah, raha mida mitte ei ole!) Aga 30 miljonit on mitteproduktiivse töö peale wälja anda, kus tööline 110 marka päewas teenib,— kuid maale kraawikaewamiseks raha ei ole, kus tööline palju rohkem päewas teeniks. Maale kraawikaewamiseks raha anda ei ole, kuna linnas sellega Suhkrumäge küllalt wõidakse maha kaewata. (M. Martna, sd.: Kui suhkrumägi kaewata oleks,

siis oleks see ju väga tulutoow töö.)

Maaparanduse töö järele tõuseb põllumajanduslik kultuur, tõuseb rahwa majanduslik jõukus ja siis jätkub tööd kõigile. Maale ei ole senni edenemise võimalusi antud, waid on neid võimalusi rohkem linnadele antud. (L. Johanson, sd.: Mis Teie räägite — kui palju on maa saanud!) Maal on tööd palju, kuid nagu ma tähendasin, puuduwad seal võimalused tööle asuda.

Härä Johanson oma kõnes tähendas, et krediidiküsimus on tähtis küsimus ja et see iseenesest mõistetaw on. Kui krediidiküsimus nii iseenesest mõistetaw on, siis tahaksin ma öelda, et see ka iseenesest mõistetaw peab olema põllumajanduse kohta. Aga kes on rahwaesitusele keelanud, et maapanga seadus Riigikogus weel wastu ei ole wõetud? (L. Johanson, sd.: Kes siis keelab?) Mitte põllumeeste ridades ei seisa see kinni, waid seda tuleb hoopis mujalt otsida. See küsimus ei nihku edasi. Laenuid, mis maale antud, on liiga kõrge protsendiga. Maa nii kõrgeid protsente maksta ei suuda. Wõib olla wõiks edaspidi kõrgeid protsente maksta, kui põllumajandus rohkem edenenud on. (J. Piiskar, is.: Aga linn peab suutma?) Olete hädas ka. (J. Piiskar, is.: Andke linnale odawat laenu!) Aga surete ikkagi linna ära, kui teil leiba ei ole. See leib, mida teie Roterman'i käest toote, on ajutine. Ei jätku teil ka raha, millega wilja wäljamaalt ostate. Maakrediidi olud peawad lahendatud saama, põllumeestele peawad saama loodud rahaasutused, kust nad pikaajalist krediiti saada wõiwad. Praegusi krediite, mis põllumeestele antud, ei saa nemad loowa töö peale ära kasutada, on liiga kallid. Halwad krediidiolud on põllumajanduse edennemisele suureks takistuseks olnud. Kui maakrediidi küsimus lahendatud, siis on ka võimalik maale suuremat tööliste hulka tööle wõtta. (L. Johanson, sd.: Asutage rohkem laenuühisusi. Miks teie ei asuta?)

Intensiivsed majapidamised, kes pangalaenudega majapidamist püüawad paremale järjele seada, on kõik kõrge protsendi maksmisega hädas, ja nende töö ei anna mitte seda wilja, mida ta andma peaks.

Maal on korterikriis, ja meil ei ole praegu võimalik sellepärast suuremaid

hulkasid töölisi maale tööle wõtta, sest et neile korterit anda ei ole. Kuid maal ei ole pennigi krediiti antud selleks, et korteriolusid lahendada, linnale on aga 315 miljonit marka laenu wälja antud. Läänud aastal wõeti riigi eelarwesse selleks jällegi suuremad summad. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Aga asunikkude ehituslaenu?) Asunikkude ehituskrediit on hoopis teine krediit ja sellega peame meie seda kultuuri üles ehitama, mis sotsiaaldemokraatide poliitika tagajärjel ära on häwitatud. (Wahelhüüe: Asunikud, kuulake!) Jah, asunikud kuulaku — ma ei ole seda mitte asunikkude kahjuks waid kasuks rääkinud. Meie peame sinna raha andma, et uut kultuuri luua, et maad mitte sööti ei jääks. (L. Johanson, sd.: Aga teie minewal aastal ju saite ehituslaenu!) Kes sai ehituslaenu? Mitte ainust pennigi ei ole saadud, raha on alles riigikassas. Määrati küll Riigikogu poolt 25 miljonit marka, kuid selleaegne Wabariigi Walitsus ei andnud laenu wälja. Selleaegne rahaminister toonitas küll, et meil tuleb uut majanduspoliitikat alata ja tuleb rõhku panna põllumajanduse peale ja näitas ka selgete andmete waral, et meil tööstus ega kaubandus suurejooneliselt edeneda ei wõi. Kuid sama minister ei leidnud mitte võimaliku olewat maale 25 miljonit laenu wälja anda, kuna linnadele 135 miljonit wälja anti. (Wahelhüüe keskelt: See on puhas demagogia!)

Põllutöö võimaldab töötatööliste tööd, kuid nagu tähendasin, ei saa meie mitte kõike tööjõudu maale koondada. Meil on ka intelligent tööjõudu, haritlasi, kellel tööd ei ole. Ka põllumajandus ei edene ka mitte üksi selle läbi, kui maa hästi on üles haritud, kui ühendusabinõud puuduwad. Nende ühendusabinõude soetamiseks on praegu hea võimalus, tuleks raudteede ehitamisele asuda, mis suurele hulgale inimestele tööd annaks. Kuid raudteede ehitamise küsimus ei nihku paigast, tema on kui kiwi taga kinni ja sealt üle ei tule. Arutatakse ja peetakse koosolek koosoleku järele, aga asi paigast ei liigu. Praegu aga kulutatakse miljonid kasuta ära, kust nad tagasi ei tule, ega rahwamajandusele midagi ei anna. Raudtee ehitamise küsimuse kallal on pead murtud, on mitmed ettepanekud tehtud, kus ka erakapitaalile ruumi tuleks anda. (L. Johanson,

sd.: Tunneme seda erakapitaaliga ehitamist.) Teie tunnete tööliste küsimust, kui töö otsas, kuid andke ka võimalust, et erakapitaal tööd anda võiks. See tuleb nii välja, et ise teha ei taha ja teisi teha ei lase. (L. Johanson, sd.: Teised tahavad ainult riigi rahaga teha!) Kust Teie seda teate, et see riigi raha on?

Raudteed annaksid alalist ja ka ajutist tööd. Riigi raha peame praegu töötöölise peale uisapäisa kulutama. (Wahelhüüded.)

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun wahelekõnelemise peale mitte nii palju aega raisata.

K. Tonkman (põl.): Ma ei ole mitte rääkinud, et töölisti toetada ei tule, waid... (Wahelhüüded.) Noh, mis teie siis räägite.

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun läbirääkimisi mitte pidada.

K. Tonkman (põl.): Raudteede ehitamine annaks paljudele tööd, kuid seda ehitamist ei lasta alata. On kindlaid andmeid, et Tartu-Petseri raudteed tahetakse juba ammu ehitama hakata, aga luba ei saada. (O. Amberg, krst.: Metsad tahawad kõik omale saada! O. Strandman, tõer.: Ja riik garanteerigu, et nad võiksid 10 direktorit ametisse panna. L. Johanson, sd.: Ja anda kõigile sissetulekut.) Kui nende raudtee seda võimaldab ja küllalt sisse teeb, et nad 10 direktorit võiksid ametisse panna, siis on see ju väga hea, meie oleme jälle 10 haritud jõudu saanud tööle panna. (O. Strandman, tõer.: Ei, ei, riik peab kulud katma.) Härra Strandman, kui 10 direktorit võib ametis olla ja kui raudtee seda välja teeb, ega see pole paha. (O. Strandman, tõer.: Ei, raudtee ei tee välja, riik peab garanteerima.) Ma võiksin sellest riigi garanteerimisest ka rääkida, kuidas sellega lugu on, see on ainult ettekääne. (O. Strandman, tõer.: Paremitte rääkida.) Jah, see on ainult üks ettekääne, et see küsimus niisugune oleks, millest üle ei saa. (L. Johanson, sd.: Noh, Teie juba saate sellest asjast üle.) Raudteid ei saa mitte riigi eelarwe-korras ehitada, see on ju omefi selge. Meie riigil

niipalju sissetulekuid ei ole. Ja kui tahetakse raudteed ehitada ja töölistele tööd anda, siis tuleks erakapitaalile ehitamise võimalusi anda.

Juhataja **J. Tõnisson**: Palun rohkem aine juurde jääda.

K. Tonkman (põl.): Raudteede ehitamine annab töölistele tööd ja selles mõttes olen mina seda küsimust ka puudutanud, kuna ju praegu kõne all on, kust töötatöölisele tööd saada. Sellepärast, kui raudtee ehituspoliitikat nõnda edasi aetakse nagu senni, siis raudtee ehitamine edasi ei nihku ja ei saada töötatöölisele tööd anda. Ei aita mitte, kui ainult siit kõnetoolilt räägitakse, et on tarwis töölistele tööd anda, aga kui küsida, missugust tööd anda, kust seda tööd võtta, siis jääb küsimus lahtiseks. Meil tuleb tulewikus seda küsimust nii võtta, et töötatöölise küsimus mitte nii teraw ei oleks, nagu ta praegusel kujul on.

Th. Pool (tõer): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tahan lühidalt üht küsimust käsitada, mille kohta walitsuselt selgust palun.

Nagu teada, on eelarwes üles võetud 50 miljonit krediiti tööpuuduse vastu võitlemiseks ja käesolewa seadusega tahetakse veel 30 miljonit samaks otstarbeks juurde lisada. Eelkõnelejad olid kõik enam-wähem ühel arwamisel selle kohta, et nende summadega meil see küsimus veel ei lahendu. Ühtlasi juhiti aruandja poolt ka tähelpanu selle peale, et meil on mõnedki summad sellest krediidist eaproduktiivsete tööde peale tarwitatud. Minul, kui teedeministriumi eelarwe-kommissjoni liikmel, tõusis sel korral järgmine küsimus üles. Nimelt äratas kõigi kommissjoni liikmete tähelpanu asjaolu, et raudteede ehitamise krediit, mis tänawuaasta eelarwes oli 94 miljoni peale määratud, uue walitsuse poolt 20 miljoni peale oli kärbitud. Minu arust on siin tegemist ebanormaalse nähtusega. Ühelt poolt antakse summasid välja tööde tegemiseks, teiselt poolt kärbitakse aga summasid, mis ka just tööde tegemise peale lähewad ja mis suurele hulgale võimaluse annaksid produktiivset tööd teha, palju produktiivsemat kui seda ühiskondlikud tööd on. (K. Päts, põl.: Mida aga praegu teha ei saa.) Minu arust oleks wõidud nende töödega, mis meil näiteks kitsarööpalise

teharude ehitamiseks kawatsusel olid, wäga hästi juba sügisel algust teha, sest maapind pole meil kunni senniajani weel külmetanud. Nende töödega wõiks algust teha lähematel aegadel, eriti tammi tegemise töödega ja sildade ehitamisega. Need tööd ei nõua sugugi rohkem kulu ja oleksid palju produktiivsemad, ühtlasi wõimaldaksid nad ka just nendele tööliste liikidele tööd, kellest kõigerohkem töötä on, need on nagu aruandja siin tähendas, mustatöölised ja puutöölised. Kõigi liinide kohta on eelarwed walmis tehtud, nii et tehniliste eeltööde tegemine erilist aega ei nõuaks. Sel põhjusel on mul soow walitsuselt järgmise küsimise peale wastust saada: kuidas kawatsetakse neid 30 miljonit ära kasutada, mida käesolewa seadusega määratakse ja teiseks — kas on walitsus mõelnud selle peale, et neid krediite tööpuuduse wastu wõitlemise alal siduda raudteede ehitamise krediitidega.

Eelarwe-komisjon on suurendanud raudteede ehitamise summat 94 miljonini, ja minu arwates on see küll ala, kus wõiks mõndagi ära teha. Minu arwates ei ole tarwis seda küsimust siduda kontsessioonide küsimusega, sest kui meil üks wõi teine liin riigi rahaga üles ehitatakse, siis wõib see wäga hästi warem wõi hiljem ka kontsessioonäridele üle antud saada wõi mitte, nii nagu see parem näib. (W a h e l h ü ü e L. J o h a n s o n'i, sd. p o o l t.) Seda, härra Johanson, näen ma ka ette. Teie ise toonitasite, et mõne aja pärast tullakse jälle lisa nõudma, ja et see summa mitte käesolewa 30 miljoniaga ei piirdu. Sellepärast tahan mina, et ka natukene kaugemale kui 3—4 kuu peale ette nähtaks ja tehtaks teatud kindel kawa tööpuuduse wastu wõitlemise üle, aga mitte ei tuldaks iga paari kuu pärast krediidinõudmisega. Kui meil on ette nähtud 100 miljonit raudteede ehitamise peale ja hakatakse sel alal suuremal ulatusel töid tegema, siis arwan mina, et on selle küsimuse lahendamiseks, mis meil praegu töötäolistel näol üles kerib, paljugi ära tehtud. (W a h e l h ü ü e.)

Töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna**: Austatud Riigikogu liikmed! See summa, mida Wabariigi Walitsus Riigikogult palub tööpuuduse wastu wõitlemiseks, kuluks ära käimasolewate hädatööde lõpulewiimiseks. Ei jätku sellest rahast, kui Riigikogu seda

annab, mingisugusteks teisteks otstarweteks, eriti ka mitte raudteede ehitamiseks. Mis nüüd teistesse summadesse puutub, nimelt raudtee ehitamiseks eelarwesse wõetud 94 miljonisse, siis wõin mina konstateerida, et ei ole enam olnud ega ole ka weel praegu täpset kawa selle kohta, kus ja kui palju ehitada, küll aga asuti ja asutakse põhimõttelikult kindlalt sellel seisukohal, et wõimalikult lähemal ajal tuleks ühe wõi teise raudtee ehitamisele asuda. Selleks ongi eelarwesse wõetud teatud summa. Teatawa summa üleswõtmine eelarwesse peaks olema kohustuseks ja kindlustuseks, tagatiseks töökawas, et sellele tööle tahetakse asuda, kuna tarwisminewa summa tõeline suurus, — kas see peaks olema 90 miljonit wõi rohkem — nagu mina mäletan, rääkis endine rahaminister härra Strandman märksa suuremast summast — selguks alles hiljem, kui kawa on lõpulikult wastu wõetud ja kinnitatud. Misugused allikad walitsus leiab tarwiliku summa saamiseks, seda praegu ei tea, küll aga tean üht: walitsus peab raudtee ehitamise ettewõtmist üheks tarwilikumaks ja tähtsamaks lähema aja ülesandeks ja kuigi selleks eelarwesse wäikene summa on wõetud, siis selle mõttega, et läheb korda seda summat suurendada.

P. Baranin (wn.): Господа депутаты. Говорить о чрезвычайной важности настоящего законопроекта, значит, ломиться в открытую дверь, повторять все то, что каждому известно. Известно и то, что открываемый министерству труда и призрения кредит в 30.000.000 марок является недостаточным для удовлетворения той нужды, которая постигла наш рабочий класс и рыбаков Причудья. Но принимая во внимание состояние наших финансов, придется согласиться и на эту сумму. Тем более, что сумма эта не так мала и, при достаточном умении, можно многое за нее сделать, можно многим помочь. К сожалению приходится сказать, что наше министерство труда и призрения до сего времени в отношении умения похвастаться не может, что было подчеркнуто в финансовой комиссии и отмечено в объяснительной записке законопроекта, хотя и в скрытой форме. Да, об этом приходится пожалеть. Приходится пожалеть, что до сего времени у министерства отсутствовала ясная программа в отношении оказания помощи безработным. По этой причине часто происходит нера-

циональное распределение сумм на нужды безработных и рыбаков. Из-за отсутствия плана суммы попадают иногда тем, кто умеет зайти да попросить, а кто нуждается в помощи, часто остается без всякой помощи. Меня поразило заявление товарища министра господина Юрика в финансовой комиссии, что на отпущенный обществу „Центрорыба“ миллион, последним организованы работы по вязании сетей, причем будто бы работает на этом деле 600 семей. Я каждую неделю получаю письма из Причудья, но там о таких работах ничего не слышно. По этому я имел полное основание заявить, что эти сведения чрезвычайно преувеличены. Мукой „Центрорыба“ торгует, но о вязании сетей у нас в Причудьи слухов нет. Этот факт может свидетельствовать о тех результатах, которые получаются при отсутствии программы. (K. Päs, põl: А кто там действует.) Ну, об этом другой раз поговорим. Я должен сказать, что у министерства не только отсутствует программа, но по всей вероятности отсутствует и желание пойти навстречу и оказать помощь царящей в Причудьи безработице и голоду.

Juhataja J. Tõnisson: Palun niisuguste oletustega mitte esineda, kui Teil asitõendusid ei ole.

P. Baranin (wп.): Население пришло в отчаяние, уже кричит и просит о помощи, а министерство вместо оказания помощи ограничивается лаконическими ответами: „за отсутствием кредитов в ходатайстве отказывается.“ Дальше этого, господа, идти нельзя! Надо понять наконец, что и там живут люди, имеющие все права на существование. Поэтому, голосуя за настоящий законопроект я буду ждать, что министерство труда и призрения исправит свои прошлые ошибки и будет более отзывчиво и справедливо относиться к нуждам причудских рыбаков.

J. Piiskar (is.): Ma wõtsin sõna peajasjalikult selleks, et peatada mõne argumendi ja mõtte juures, millega põllumeeste ridadest härra Tonkman esines ja alla kriipsutada, kuidas seal töötatööliste küsimusest ja seega ka meie majanduslikust arenemisest aru saadakse. Sel ajal, kui tööpuudus ei ole mitte ainult Eestis, waid kus see kõikides riikides ja kõikides maades üldine on ja mille peale ka teistes maades suuri summasid kulutatakse, tulewad härrad põllumehed ja ütlewad, et tööpuudust kui sarnast ei ole. Soomes

näiteks on tööpuuduse küsimus praegu nii terawalt päewakorral, et ükski päew ei möödu, kus sellest ajakirjanduses juttu ei tehta, kus nõupidamisi ei korraldata ja kus alles mõni päew tagasi parlamendi komisjon wastu wõttis ettepaneku, töötatööliste toetamiseks määrata 13 miljonit Eesti marka, see on 130 miljonit Eesti marka, kuna aga nende poolt, kes sellest küsimusest huwitatud olid, ettepanek tehti määrata 50 miljonit Soome marka. (Wahelhüüe keskelt: Seal on rohkem töölisi ja rohkem rahwast ka!) Rohkem töölisi on seal küll, aga et seal töötatööliste küsimus enesest palju terawam oleks kui meil, on hoopis iseküsimus. Kui seal selleks suuremaid summasid kulutatakse, siis mitte sellepärast, et seal tööpuudus terawam oleks, waid sellepärast, et seal selle küsimuse peale mitte nii ei wadata, nagu seda teeb meie parem tiib. (M. Martinson, põl: Käsitage Wenemaad ka!) Härra Martinson, kui ma räägin tööpuudusest kõikides riikides, siis mõtlen ühtlasi ka Wenemaad, kus ligi miljon töötatöölist. Aga mitte ainult Wenemaal, waid ka Inglismaal on umbes samapalju töötatöölisi. Kui lugu nii on, siis minu arwates ei tarwitse põllumehed Eesti parlamendis Ameerika ülesleidjad olla, öeldes, et Eesti on ainuke maa, kus tööpuudust ei ole. Tööpuudus on meil tõepoolest suur. Ja kui tööpuudus olemas, siis peab abinõusid otsitama ja leitama, kuidas seda lahendada ja samuti katsutama leida neid põhjusi, millest tööpuudus tekkinud. Härra Tonkman'i kõnet kuulates panin huwitusega tähele, milles tema tööpuuduse põhjusi näeb. Aga tema tõi ainult seda ette, et meie tööstus ei suuda wõistelda. Aga, härra Tonkman, kes olid need, kes meie majanduspoliitikat juhtides selle umbkotti ajasid? Just selles seisabki häda, et majanduspoliitikat ei saa wõtta nagu karjapoisi wäitsa ja seda käänata nii wõi teisiti, waid majanduspoliitika areneb kümnete aastate kestel. Kui nüüd paremalt poolt tullakse etteheidetega — meie praegune majandus olla umbkotis, siis kammatame praegu just selle poliitika tagajärjel, mida härrad parempoolsed on ajanud ning mille eest nad lõwidena wälja astunud. On wäga hea, kui Teie, härra Tonkman, ning Teie naabrid niidud tunnustawad endise poliitika wildakust, sest siis on loota, et ühisel jõul umbkotist wälja saame. Härra

Tonkman ei näidanud teed, kuidas selle umbse koti suud lahti teha. Ta tõi küll mõningad ettepanekud, aga kas need päästavad? Kuhu tahab härra Tonkman ja teised paremalt poolt töötatöölisi saata? Asunikude juurde! Asunikud wõtku omale sulased, tüdrukud, ise kõndigu wist kui härrad kaks kätt taskus! Siis on tööpuudus kadunud. (K. Tonkman, põl.: Mis Te räägite, seda pole keegi öelnud.) Mina kirjutasin Teie sõnad üles ja neid wõib ka stenogrammides leida: „...asunikku olella töölisi tarwis ja umbes nii ja nii palju wõida asunikku juurde töötatöölisi ära paigutada.“ Kui teie ainult sarnaseid abinõusid näitate, siis ei ole need mingisugused reaalsed abinõud. Kui palju teie ise töötatöölisi tarwitate?

Härra Tonkman kõneles, et põllumajandus ei olla üldse toetust saanud. Ta ei ole siis midagi kuulnud põllumajanduslikkudest laenudest, mille saajate nimekirjas — kui ma ei eksi — ka härra Tonkman'i nimi seis. On ometi ju laenusid antud maaparandamiseks, piimataluks, isegi Rootsi seemnewilja laenuks. Nende laenu üldsumma ulatab väga lugupidamist äratawate summadeni. Ja kui pärast seda härra Tonkman tuleb ja ütleb, et maa ei ole midagi saanud, waid kõik on linnale antud, siis on arusaamata, kuidas üldse nii wõib argumenteerida. Ma olen mitmel korral toonitanud, et meie maamajanduse jaoks on liig wähe tehtud, eriti just laenu suhtes maale. (J. Temant, põl.: No mis Te nüüd räägite!) Ärge arwake, et sotsialistid seda alles täna ütlewad, ei, waid mitmel puhul ennemalt oleme sedasama tõendanud. (E. Jonas, is.: Aga härra Päts ütleb, et maa ei taha laenu.) Ka sellest on kõneldud. Kui härra Tonkman'il isegi õigus oleks, nagu ei oleks maa midagi saanud, waid kõik on linnale läinud, siis küsiks jälle — kuhu kuulus see rahaminister, kes 4—5 miljardit „linnale“, s. o. tööstusele ja kaubandusele andis? Nüüd tuleb aga härra Tonkman ja ütleb — tööstus ei suuda wõistelda. (K. Päts, põl.: Kas siis maa saab 20%-list laenu wõtta?) Kui paremalt poolt tullakse ja demagoogiliselt asju maha lüüakse, mida ise aastate kestes ollakse arendanud, siis peab seda terwitama, muidugi ainult sel juhtumisel, kui teie seda tõsiselt teete. (A. Tupits, põl.: See on puhas de-

magooogia!) Kui see aga tõepoolest demagoogia on, nagu härra Tupits tõendab, siis ei saa seda muidugi terwitada selles mõttes, nagu mina seda arwasin.

Terwe härra Tonkman'i kõne põhjenes sarnastele argumentidele. Näiteks härra Tonkman ütleb, et linnad, eriti Tallinn, ei tulla oma kunstliku sotsiaalse majanduspoliitika tagajärjel omaga wälja, wõtame asja konkreetset. Minul ei ole täpseid andmeid, aga üldse, kui meil omawalitsuse üksused oma sissetulekutest on ära elanud, siis just eestkätt linnad. Ma ei mäleta, et Tallinna linnale näiteks kunagi oleks suuremat toetust antud, aga samuti ei mäleta ma ühtki maakonda, kes toetust ei oleks saanud. Tähendab — eestkätt just maakonnad ei tule omaga wälja.

Kust tuli aga Tallinna linna täna wune rahaline kitsikus? See tuli sellest, et linna tulused 50 miljoni marga wõrra ilma hoiatamata wähendati. Seda 50. miljonit ei saa täna-homme kuskilt, kuid ma olen kindel, et tulewikus Tallinn oskab end ometi sisse seada sissetulekute kohaselt ja et ta tulewikus ära elab. Et raskused on, siis ei ole see mitte Tallinna linna poliitika, waid need olid jälle põllumehed, kelle poolt tuli ootamata ettepanek, mis Tallinna linna eelarwe segi wiskas. Nii ei põhjenda see näide siin midagi.

Samasugune on lugu ka üüriseadusega. Härra Tonkman usub, et kui üüriseadus ära kaotatakse, siis on meie linnad hädast wälja pääsenud. Mina lugesin alles neil päewil, et Inglise praegune wanameelne walitsus on eelnõu esitanud, millega tema üüriseadust, mis mõne kuu pärast pidi ära lõppema, on otsustanud pikendada 3 aasta wõrra. (A. Tupits, põl.: Kas üürinorme ka lugesite. — J. Temant, põl.: Üks wähe on, härra Piiskar: Teie unustasite ära, et Teie eiräägi pitsimajas ja et siin peab midagi muud rääkima.) Kui seal wanameelne walitsus ei julge wõi ei taha üüriseadust ära kaotada, siis tähendab, peawad ikkagi mingisugused sundiwad asjaolud olema, mis sunniwad üüriseadust alles hoidma ja mis ei luba üüriwahekordi jätta täiesti wabaks. Need põhjused on olemas ja need põhjused on just sealsamas, kust suuremat osa töötatöölise arwu suurenemise põhjusi tuleb otsida. Härra Tonkman ütles ühe wäga tabawa

lause: põllumees ei teadwat, millal pops nagu Damoklese mõök tema õue langeb ja ta pooleks lõikab. Kust suur osa töötatöölisi on tulnud? Olen ise popsi poeg. Omal ajal oli meie ümberkaudu igal talul pops, mõnel koguni paar popsi, kuid nüüd on mitme küla peale waewalt paar popsi järele jäänud. Kuhu nad on jäänud? Neid ei hakatud ära kaotama mitte nüüd, kus nad oleksid wõinud nagu meteoorid popside seaduse kaudu põllumeeste õuedele langeda. Popside kaotamise protsess kestab juba paarkümmend aastat ja jätkub ka praegu. Ennemalt sündis see aeglasemas tempos, aga sellest ajast, kus popside seadus tulekul on, wõib tähele panna nähtust, et need maapidajad ja taluomanikud, kelle maa peal popsid on, neid juba praegu ette walmistawad selle seaduse tulekule. Hiljuti käisin Walga maakonnas, kus rändasin mitmed wallad läbi ja seal kõneldi mulle mitmelt poolt, et müüakse fiktiivselt kohte wõi isa anab kohast osa poja kätte, jättes enesele just nii palju, et kui kord popside seadus tuleb, siis enam poolt wakamaadki ära wõtta ei saa. Kes kohalikka olusid tunnewad, seletawad, et seda ei tehta sugugi mitte selleks, et luua uut majapidamist, waid ainult selleks, et olla kindlustatud popside seaduse wastu. Kohtadel arwatakse, et kui kord popside seadus tuleb, siis on maaomanikud jõudnud kõik end soomustada nii, et ei saa selle seadusega ühelegi popsile kaitset pakkuda. Kui lugu areneb selles suunas, siis näitab see seda, et just need põllumehed, kes ütlewad, et töötatöölise küsimust meil ei ole, et meil töötatöölisi ei ole — et nemad ise selle majanduspoliitikaga, kohapeal aetawa popsipoliitikaga, wabritseeriwad päew-päewalt juurde töötatöölisi. Kuhu need popsid peawad minema, keda teie kawatsete weel lähemas tulewikus wälja tõsta? Teie ütlete ise, et tulewad kõik abinõud tarwitusele wõtta, et inimesed maale asuksid, sealjuures aga jätkate nende abinõude tarwitamist, mis inimesi maalt eemale peletawad ja neile elamise maal hoopis wõimatuks teewad. Kui aga lugu nii on, siis loomulikult peab tööpuudus suurenema, samuti ka nende arw, kes kõrwalabi tarwitawad. Härra Tonkman kurjustab küll, et töötatöölised teiste kulul elawad ja teised peawad neid ülewäl pidama. Kui aga olukord on sarnaseks kujunenud, et inimesed ei saa tööd, et ei saada neile seda ka anda, siis ei wõi ju

ometi õigeks pidada, et seltskond jätab teatawa hulga oma liikmetest lihtsalt nälja ja surma hooleks. On ju ka niisuguseid aegu olnud, kuid kultuurilises ühiskonnas ei tule seda eeskujuks wõtta. Seda küsimust peab lahendada katsuna. Kui inimene, ühiskonna liige, kes siamaani on elanud ja töötanud, on sattunud wäljapääsemata seisukorda, siis tuleb temale abi anda samuti kui siis, kui ta haigeks jääb ja temale arstiabi antakse, küsimata sellest, kas tal raha selleks on wõi mitte. Wähemalt on see põhimõte õigeks tunnustatud, et inimesel oleks wõimalust ennast terweks arstida, terwist korda seada. Samasugune lugu on ka tööpuudusega. Ei saa seda küsimust lahendada ainult sellega, et tuuakse näiteid ette, mis põhjendatud ei ole. Meil aga opereeritakse sarnaste andmetega. Härra Tonkman näiteks ütleb, et sulane saab maal 15-tuhandelise ülikonna. On wõimalus igapidi andmetega tõendada, et need ülikonnad harilikult ei maksa rohkem kui 3—4 tuhat marka, paremal juhtumisel 5 tuhat. Ja kui härra Tonkman ütleb, et maariidest ülikond 15 tuhat maksab, siis pole see muud, kui arwudega omawoliliselt ümberkäimine. Minul on ka maariidest ülikond seljas, ja tean wäga hästi palju ta maksab. Ta ei maksa kaugeltki 15 tuhat. (K. Tonkman, põl.: 2½ tuhat maksab üks õmblusraha.) Kui sarnaste andmetega opereeritakse, siis on ju arusaadaw, et tõsiselt ei hinnata töötatöölise küsimust, et ei taheta töötatöölise küsimust tõsiselt wõtta. Aga küsimus ise on wäga tõsine ja niisuguste ajutiste abinõudega ei saa seda lahendada. Selles mõttes pean rõhutama sedasama, mis minu eelkõnelejad on rõhutanud, et meil töötatöölise küsimus on püsiwama laadiga nähtus, mida ei saa lahendada ainult ajutiste abiraha summadega, ja sellepärast peab tulewikus hakama wälja töötama sellekohaseid kawasid, mis aitaksid seda küsimust pikema aja kestes lahendada. (K. Päts, põl.: Aga mis Teie siis nüüd ütlete?)

Juhataja **J. Tõnisson**: Koosolek on üle 2 tunni kestnud, kuulutan weerandtunnilise waheaaja.

Waheaeg algab kell 7.35 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 7.55 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **M. Martna**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Holberg**.

Juhataja M. Martna: Riigikogu koosolek kestab edasi.

R. Penno (as.): Ma pean tarwilikuks paari sõnaga õiendada neid asju, mida siin meie asunikkudepoliitika kohta selle tööpuuduse krediidiseaduse juures wõõriti on käsitatud. Härra Johanson oma kõnes tähendas, et meie asunikkude majapidamised on sarnases seisukorras, et nende toetamine riigilt weel õige suuri väljaminekuid nõuab. Mina ei eita seda, kuid ma pean tähendama, et meie asunikkude maade poliitika on hoopis teistsugune olnud, kui teistes riikides. Tuletame meelde enne rewolutsiooni Wenemaa asunikkudepoliitikat. Seal näeme, et asunikkudele nende esimestel aastatel jäeti terwena kõik riigimaksud ära, määrati neile isegi toetust.

Juhataja M. Martna: Ma palun Teid töö- ja hoolekandeministeriumile eelkrediidi awamise seaduse juurde tulla.

R. Penno (as.): Meil on aga teist rada käidud. Kui juhataja lubab, siis mina siiski tahaksin ümber lükata teise kõneleja wäiteid.

Juhataja M. Martna: Wiige nad kuidagiwiisi ühendusesse.

R. Penno (as.): Mina ühinen härra Johanson'iga selles täiesti, et meil tööstuse ja kaubanduse poliitikas õieti kawa ei ole olnud. Aga selle kawa puudumisel on ometi sinna antud üle kolme miljardi toetust. See näitab, et ei tule otsida tööpuuduse põhjusi asunduspoliitikast, waid wiga tuleb otsida mujalt. Meie asunduspoliitikas on käidud, nagu ma juba ütlesin, mitte seda rada, nagu teistes riikides. Meil on katsutud asumaast summasid wälja wõtta, et siis neid jälle toetusena uuesti tagasi anda. Ma wõin selle tõenduseks andmeid ette tuua, mis minu wäiteid täiesti tõestawad. Senni meil on wälja antud asumaa majapidamise peale 550 miljonit rahas.

Juhataja M. Martna: Palun kõnelejat päewakorra juurde jääda.

R. Penno (as.): Ma ei saa seda kahjuks ette tuua, sest ühele on ta lubatud

teisele mitte. Härra Johanson tähendas, et tööpuuduse wastu wõitlemiseks tuleks meil maad üles harida, ja lubamatu oleks neid sööti jätta. Ma arwan, et niisuguste huupi öeldud andmetega ei wõi Riigikogus esineda. Meil tuleb käsitada statistilisi andmeid, ja need statistilised andmed kõnelewad hoopis teist keelt. Meil on maad wiimasel ajal ilma erandita üles haritud. Sealnt nüüd otsida põhjusi tööpuuduseks minu arwamise järele ei ole õige. Kui tahetakse tööpuuduse lahendamisel õiget rada käia, siis tuleb ikkagi kapitaal sinna juhtida, kus temal loomulik arenemine ja täiesti kindel renteerimine ette näha on. Kui meil öeldakse, et tööstuse kohta ei wõi meie öelda, et seal sihtjooned selged oleksid, meil ei ole õieti neid sihtjooni määratud, siis peab tingimata sellest loobuma, et nii huupi tööstusele ja tööstuse toetamiseks krediite määrata. Põllumajanduse kohta wõime öelda, et need krediidid, mis sinna antud, on mitmekordselt ennast tagasi toonud, tarwis ainult meelde tuletada piimatalituse, loomatoidu ja teisi krediidid, mis põllumajandus õige wähesel määral saanud, siis on nende tagajärjed sarnase efekti saawutanud, et meie wäliskaubanduses on...

Juhataja M. Martna: Kõneleja, ma pean ütleva, et see ei puutu üldse eelkrediidi awamise seadusesse. Ma kardan, et meie nii lõpule ei jõua, kui asjast niikaugele läheme.

R. Penno (as.): Minu kõne siht oli see, et tööpuuduse krediidid tulewad juhuria neisse ettevõtetesse ja sinna, kus nemad kiiremini renteeruksid, ja kus kindel oleks, et need krediidid ka tagajärgi annawad. Põllumajanduslikud krediidid, maaparandused jne. — seal näen mina, et see on ainus kindel abinõu tööpuuduse kõrwaldamiseks, mille kohta wastuwaidlemist ei ole. Ma ei saa põhjendusi ette tuua, kuna aga neistsamadest asjadest on ometi võimaldatud teistele kõneleda. (O. Köster, as.: Protesteerida!)

Juhataja M. Martna: Jah, seda Teie wõite teha.

W. Grigorjew (wn.): Господа народные депутаты. Я совершенно не думал, что сегодня мы так долго будем говорить об этом ясном вопросе и, идя сюда, не имел намерения выступить с речью.

Я не долго задержусь, коснусь только экономической стороны вопроса и двумя-тремя словами хочу возразить тем, кто утверждают, что в деревне нет безработицы. Возьмем целые десятки больших и малых деревень, разбросанных по берегам озер Псковского и Чудского. Разве это не деревня? Если кому-нибудь из вас придется побывать там, то я прошу вас прежде всего обратить внимание на внешний вид этих деревень. Вы подходите к деревне, видите великолепный двухэтажный дом, крытый железом. На первый взгляд вам кажется, что здесь полное благоденствие, ибо представляется такой красивый вид. Когда же вы поинтересуетесь внутренним видом такого дома, и заглянете в него, то увидите очень грустную картину . . . Безработица выгнала жителей этого дома: все более живые, здоровые люди выселились из этого красивого дома и отправились искать работы. Ищут, ищут и не находят; а были случаи, что умирали на дороге и возвращали их уже трупами. Вы найдете оборванных стариков и старух, детвору, которые плачут и стонут оттого, что нет хлеба . . . Таков, собственно говоря, внутренний вид этих домов.

Если-бы я имел намерение вскрыть перед вами всю эту картину, я принес бы вам ряд фотографий. К сожалению я этих фотографий сейчас не имею при себе, а у товарища министра труда и призрения — господина Юрика — они имеются. В прошлое лето мы, печерские депутаты, сами ездили в эти места, чтобы получить полное представление об этом. В большой деревне в Лисье, имеющей 150 дворов, мы видели, как за неимением лошадей женщины своими силами опаживали картофель. 7—8 женщин тащат соху, одна направляет и таким образом шла работа. Разве эта не ужасная картина?!

Другое явление. Зима. Холодно. Дров нет, нет денег, нет и работы, а в доме холодно и не знают люди, как согреться. Согреваются многие семьи только тем, что на берегу жнут тросту, тащат вместе в одну хату и согреваются здесь, набившись в избу до отказа. Разве эта не грустная картина?! . . . а это — факт. А то, как утверждают многие, одна семья ввела в жилой дом свою единственную корову, чтобы та помогала согревать жилище. Вот до чего дошли; и это в так называемое мирное, спокойное, культурное время?! . . . Наблюдалось и такое зрелище, что люди, опять-таки за неимением лошадей, за несколько

верст везли на себе воз с купленными дровами — хворостом. Картина тоже достойная большого внимания властей.

За неимением работы и вообще каких-нибудь средств к существованию наши рыбаки уже с рождества везут своих детей-подростков в местечко Лыбовка и там на перебой навязывают своих детишек зажиточным хуторьям стеречь скот, и в работники для того, чтобы другим дома не умереть с голоду . . . Разве это не свидетельствует о громадной безработице деревень побережья?! . . . Необходимо срочно пойти на встречу этой безработице, созданием общественных работ.

Töö- ja hoolekandeminister
Chr. Kaarna: Austatud Riigikogu liikmed! Ehk küll mitme tunni jooksul on kõneldud, ometi ei ole täna mitte ühtegi uut mõtet, isegi mitte ühtegi uut fakti ette toodud, kui mitte seda faktiks lugeda, et mõni rahvasaadik oma ülikonna 5.000 marga eest on saanud, teine aga palju rohkem maksnud. Kõigist neist küsimustest ja sihtidest, mida täna mööda minnes on puudutatud, on ennemalt kõneldud märksa laiemas ulatuses. Wiimati arutati väga põhjalikult tööpuuduse vastu wõitlemise küsimust kahel majandusnõukogu koosolekul. Siin on minu arusaamise järele kahe asjaga tegemist: 1) niisuguste töödega, mis tululikud oleksid, mille tagajärjed rahwamajanduslikult kasu annaksid ja 2) töödega, mida riigiwõim on sunnitud ette wõtma neil korradel, kui hulk kodanikka tööta seisukorras on. Neid wiimaseid, see on hädaabi-töid ei saa mitte korraldada ühesugusel wiisil ja ühesuguse edukusega igal aasta-ajal. Suwel Eestis tööpuudust ei tunta, waid siis on sagedasti põllumajanduses töölistest puudus. Aga talwel on Eestis alati tööpuudus olnud, ka endistel aegadel. Mina mäletan, kuidas umbes 19 aastat tagasi Tallinnas töötatööliste toetamise küsimusega tegemist tehti, et sel ajal siin alaline büroo funktsioneeris jne. Tõsi, warematel aegadel ei saadud asja nii selgesti ja nii piltlikult laiematele hulkadele teatawaks teha, sest sarnaste piltide maalimine oli siis kitsendatud wõi koguni keelatud. Nüüd aga tuuakse tõsi-asjad awalikkuse ette juba järgmisel päewal, midagi ei hoita warjul. Pealegi on meie olukord mitmeti muutunud, mille tagajärjel nüüd wõrdlemisi rohkem inimesi tööta seisukorda on sattunud. Kaht-

lemata on osa tööstusettevõteteid oma tegewust kitsendanud, kahtlemata töötab paljudes ettevõtetes märksa vähem töölisi kui ennemalt. Kuid weel enam — paljud ettevõtted ei tööta nii korralikult, nii regulaarselt, kui ennemalt. Ainult üksikutes ettevõtetes töötatakse kogu aasta läbi normaalse töölistearwuga, kuna teistes tulewad ette seisakud, mis mitu kuud kestawad. Kõik see on suurt mõju awaldanud, ja töötawad kihid on raskesse seisukorda sattunud, nii raskesse seisukorda, et wäga paljud palgatöölised ei wõi pikemat aega elada ilma teenistusest, mis neile sissetulekut annaks. Endistel aegadel oli sama elukutsega inimestel siiski wõimalik nädal — kaks — kolm wõi ka kuu, mõnedel isegi pool aastat tööta olukorras ennast ära elatada, mitte kedagi paluma minnes. Nüüd aga ei jõuta kuigi kaua „oma jalgele“ jääda, waid tullakse kohe tööd nõudma. Ennemalt elasid tööpuuduse kordadel wäga paljud oma wanemate, sugulaste ja teiste omaste juures, kes olid omale kapitaale kogunud. Nüüd aga puuduwad paljudel, kes ennemalt oma lähemaid suutsid aidata, endised wõimalused, ja nii mõnigi neist on ise sunnitud tööd ja abi otsima. Põhjused on wäga mitmesugused ja sügawad ja minule paistab, et ei wõi kahtlust olla, et meil tööpuudus praegusel ajal terawal kujul päewakorral on, eestkätt muidugi linnades, aga ka maal, eriti alewites ja niisugustes kohtades, kuhu rohkesti wabadikka kokku on koondunud, nagu kirikute ümbrused jne. Ja kui see nii on, et meil tööta inimeste hulk suurem on kui enne ja et neil inimestel ainelist wõimalust ei ole kauemat aega ilma teenistusest elada, siis on ka selge, et peab midagi ette wõtma. Suwel, nagu ma juba ütlesin, ei ole tarwis hädaabitöid korraldada. Aga talwel? Mina seaksin nüüd küsimise üles: kas meie saame talwel teha maaparandustöid, raudtee ehitustöid ja teisi, mis siin ette toodi? Kas meie saame tööta inimesi linnadest saata talwe ajal nendele töödele? Minu arwates on see wähe wõimalik, paljudel juhtumistel hoopis wõimatu. Ma wõin öelda, et meie olime sunnitud nüüd, kui lumi maha tuli, neid töid, mida kasulikudeks ja produktiivseteks töödeks wõib nimetada, katkestama ja lõpetama. (Wahelhüüe paremalt poolt: Lumi läks eile ära!) Lubage, härra Hünerison, ega Teie seda üleile ei teadnud,

mis eile sündis. Kui riigiwõim asus sügisel kawatsusi tegema, siis tegi ta neid kindlasti eeldusega, et meil on talwega tegemist, hariliku talwega. Kui meil harilik tali on, kas meie suudame siis tuhandeid töötä linnainimesi saata magistraale kaewama ja maaparanduse töid tegema? Kraawide kaewamine on wast teatud kohtades wõimalik, aga muid maaparanduse töid ei saa talweajal teha. Ka raudtee ehitustöid ei saa niisuguses ulatuses teha talwe ajal, sest ei saa ju tuhandeid inimesi lageda taewa alla mahutada, waid neile oleks tarwis kõigepealt barakid ehitada, köetawad, soojad barakid, wastasel korral külmawad ja kärwawad need inimesed ära. Kes seal ei sure, need jääwad haigeks, ja meie oleksime sunnitud neid ära koristama ja haigemajadesse paigutama. Ma ei tahaks endale sarnast seisukorda ette kujutada, et need, kelle kohus on midagi teha, millestki aru ei saa, ja et kõik mis nemad teewad, on halvasti tehtud, ning teiselt poolt, et kõik need, kelle kohus on kontroleerida, ainult hästi teewad. Mina arwan, et wõetagu ette kui palju tahes kasulikka töid, tööpuuduse küsimus ei lahene mitte enne, kui Eesti kui põllumajanduslik riik on wõimaluse andnud nendele kodanikkudele, kes linnades liigsed on, maale asuda kasuliku töö juurde ja sinna alaliselt, kestwalt jääda. Kuna raudteid ehitada ja maaparanduse töid teha saame ainult suwel, oleme sunnitud talweaegadel linnas hädaabitöid tegema, ja üks osa hädaabitöödest ei ole tõesti mitte kasutoow, ta ei saa seda mitte olla. See on kõik, mis ma tahtsin praeguse küsimuse puhul öelda. Ühtlasi ei wõi ma aga puudutamata jätta rkl. härra Baranin'i ülesastumist, milles tema etteheite tegi täidesaatwale wõimule, et see rannaäärsetel maadel, see on Pihkwa ja Peipsiäärsetel, mitte midagi ei ole ära teinud kalurite seisukorra parandamiseks, lisades weel juurde, et see on häbiks riigile ja töö- ja hoolekandeministeeriumile.

Pean ütleva, et täidesaatev wõim ei ole nende maakohtade peale mitte ükskõikselts waadanud ega neid maakohti ilma abita jätnud, waid esimesed summad on just sinna läinud. Juba enne kui Riigikogu töötatöölise toetamiseks wõi tööpuuduse vastu wõitlemiseks krediiti määras, anti hoolekande summadest Petherimaale toetust. Wõtame näiteks Piirissaare. Piirissaare elanikka tabas mõni

aasta tagasi ränk õnnetus: tuli hävitas nende elumajad. Riik läks sinna otsekohe appi. (Wahelhüüe pahe-malt poolt: Ta pidi juseda tegema.) Ta pidi ja tegi kohe. (L. Johanson, sd.: Selleks on summadiga aasta eelarwes.) Keda siin siis häbistada wõiks, kui õnnetuse puhul on appi mindud? Wõib olla, rohkem appi mindud kui kuskile mujale. Ja mitte üksi Piirissaarele on abi antud, waid ka Petserimaale anti juba 1922. aastal üldabiandmise summadest 1 miljon marka toetust. Kas maakonnawalitsus seda summat kõigiti hästi on kasutanud, seda ei tea tõendada. Kohtadelt tulid kaebtused, et omawalitsus ei olla otstarbekohaselt talitanud, waid nende summadega olla mingisugune ärioperatsioon ette wõetud jne. Ka käesolewal aastal on Petseri maakonnawalitsusele jääkeldri wõi külmetusmaja ehitamiseks toetust antud, samuti ka kalurite ühingute keskühingule. Kalurite ühingute keskühing küsis ja sai toetust kalawõrkude walmistamiseks ja parandamiseks. Ühing annab niiti ja kanepit ja laseb töö ära teha tööta kaluritel ning nende naistel. Nüüd ütleb härra Baranin, seal ei olla midagi sellesarnast tehtud. Kuigi minul tahtmist ei ole härra Baranin'iga waidlusesse astuda, pean siiski tähendama, et ministeeriumi andmed tõendawad wastupidist. Et aga härra Baranin ka waremalt on seletanud, et wõrkusid ei olla koetud, selgitan mina seda asja, ja kui peaks selguma, et ministeeriumile waleteateid on antud, siis tulewad sellest kalurite keskühingu kohta teatawad järeldused teha. Praegu ei taha ma üht ega teist kahtlustada. Minule saadetud kirjas seletab kalurite ühingute keskühing, et 600 inimest on tööl. Hiljem tuli teine kiri, milles teatatakse, et weel suuremale arwule on tööd antud. Keskühisus on omale ainelisi wõimalusi nõutanud ka teistest allikatest ja selle abil on temalt oodata tegewuse laiendamist kogu kalurite pere kasuks. Kirjas nimetatakse isegi külasiid, kus tööd tehakse: koetakse wõrkusid, Piirissaarel ehitatakse paate kalameestele jne. Edaspidi selgub, kes ebatõtt on rääkinud, kes mitte. Mina pean oma ülesandeks seda selgitada. Praegu aga julgen arwata, et need summad, mis keskühingule on antud, asjata wälja antud pole, waid et nende abil kasulikku tööd on tehtud ja tehakse. Kuid see kõik ei

ole nii tähtis, palju tähtsam on teine küsimus, nimelt: mis nende rannaäärsete kalurite seisukorra parandamiseks üldiselt teha? Mis teha, et nende seisukorda nii parandada, et neile elamiswõimalust kindlustada? Enne kui selle küsimuse peale wastust otsida, peab küsima: kas nad on kunagi paremas seisukorras olnud? Kas nad ei ole ka endistel aegadel samasuguses puuduses olnud ja mõnda neljajalgset külmal talweajal majasse toonud majasoojendajaks. Minu teada on seda enamalt isegi suuremas ulatuses ette tulnud kui praegu. Ühte pean ütleva: need inimesed on harjunud teatud tingimustes elama ja tegutsema, neil ei ole kuigi palju tahtejõudu ja neid on raske nende tasapinnalt liigutada ning tööle panna. Mõned teised inimesed samasuguses seisukorras oskaksid siiski midagi muud leida ja ette wõtta. Minule tundub, et rahalise toetuse neile kätteandmine tähendaks otsekohest raharaiskamist. Teiseks: missuguseid töid seal korraldada? Sellele ongi walitsus oma sammud juhtinud. Tuleb kohapeal selgitada, missugust tööd seal teha saab ja missugune töö seal kõigekasulikum oleks. Siis edasi, kuidas kalale, eriti tindikalale, turgu leida? Praegu on selles asjas läbirääkimised käimas kalurite ühingutega ja maakonnawalitsusega. Üks aktsiaselts on riiklikku laenu küsinud ja lubanud sel korral, kui tema laenu peaks saama, 150.000 puuda tindikala ära osta. Lähemal ajal peab selguma, kas selle aktsiaseltsi plaanid on hästi läbi mõeldud ja kas nad on teostatavad. Wabariigi Walitsus on selle ülesande põllutöö- ja kaubandus-tööstusministrite peale pannud soowiga, et wiimane küsimus wõimalikult lähemal ajal lahendataks. Niikaua kui see lahendatud pole, kunni riigiwõim ei ole jõudnud kestawat tööd ja teenistust kindlustada, — elawad kalurite pered umbes samuti, nagu nemad elasid aasta, kaks ja kümme aastat tagasi. Ühte asja tahaksin ma siin weel alla kriipsutada. Need summad, mis hädaabitööde peale wälja lähewad, ei ole Eesti riigile mitte kerged kanda. Täiesti wõimatu oleks aga wõtta riikliku hoolekande alla mitmekümnetuhandelise kodanikkude peret. Kui meil selge on, et meie seda ei jõua teha, siis ei tohi meie inimesi ära hellitada. Igatahes ei tohi inimesi üles kutsuda, neile nõu anda: tulge ja nõudke, seal on rahasummad määratud, pidage koosolekuid ja

nõudke, küll teile antakse. Waadake, niisugused nõuandmised ja üleskutsed on mõnelt poolt kaluritele saadetud. Nii sigitatakse wastolusid ja minnakse liialdusteni. Pole siis ime, et kui ühelt poolt süüdistatakse, et walitsus pole wastu tulnud, süüdistatakse teiselt poolt, et miks antakse. Õpetatagu inimesi tööd tegema, tuldagu neile teisel wiisil appi, kuid ärgu õhutatagu neid abirahasid nõudma ja abirahade waral elama. Lõpetades tahan öelda, et niikaua kui ei ole suudetud kindlat kawa selle kohta, kuidas ranniku elanikkude seisukorda parandada, välja töötada ja wastu võtta, — niikaua on rahalistel toetustel ainult tänase päewa tähtsus. Töid, hädaabitöid tuleb seal korraldada, kus inimesed töötaolekus on, seda on seal ennegi tehtud ja tehakse ka praegu.

Juhataja **M. Martna**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Baranin'il.

P. Baranin (wn.): Господин министр труда и призрения заявил, что мое заявление об отпуске средств рыбакам не правильно (Тöö- ja hoolekandeminister Chr. Kaarna: Ничего подобного я не сказал.), что мое заявление не соответствует действительности, будто для рыбаков до сих пор ничего не сделано, и привел в доказательство своих слов сведения о том, сколько отпускалось средств в прошлом году и в настоящем для оказания помощи рыбакам Печерского уезда. Когда я говорил, господин министр вероятно меня не понял. О Печерском уезде я совершенно не говорил. Я не отрицаю того факта, что в Печерский уезд средства отпускались. Отпускались потому, что Печерская управа умеет насесть на министерство и требовать. Как эти средства расходовались этого я не знаю. Это знают лучше Печерские депутаты. (K. P ä t s, põl.: Пусть они и говорят.) Что касается Юрьевского уезда, так в прошлом году . . .

Juhataja **M. Martna**: See ei ole enam faktiline märkus, wõtke sõna järjekorras.

P. Baranin (wn.): Ma olen nõus wõtma sõna järjekorras.

Juhataja **M. Martna**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Weberman'il.

E. Weberman (rhsw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Et siin kõneall

on muuseas meie kalameeste seisukord ja turgude leidmine järwekaladele, siis wõiksin ma faktilise märkusena tähendada, et turgude leidmise küsimuses meie järwekalale on wiimasel ajal õige tuntawaid järeldusi saawutatud. Konkreetseid asjaolud tõendawad, et lähemal ajal suuremal wiisil järwekala Poolamaale ja Lätimaale wõib saata. Loode-tawasti läheb esimene saadetis Eesti tindikalu lähematel päewadel Poolamaale. Muidugi selle juures on tarwis, et walitsus igapidi aitaks asja paremini organiseerida.

K. Tonkman (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Pean tähendama, et härra Piiskar täiesti lahtistest uustest suure hooga sisse murdis ja seletama tuli, et mina olewat käskinud kõiki töötäoliselt asunikkude juurde minna. Stenogramm on minul praegu käes ja sealt wõib järgmist lugeda: „Head korraldust on meil tarwis ja lähemal ajal ei ole see mitte raske, kus meie maa wõib wähemalt 20.000 töölisel töö anda. Wõtame wõrdluseks.“ Ma kriipsutan alla „wõrdluseks“. „...meie asunikkude talusid, mida praegu 30.000 ümber on. Meie asunikkude talud on suured ja põllumajandus muutub intensiivsemaks, kus nendel wõimalik on töölisi pidada, ja saawad neid pidama, ja selle läbi maad paremini harida. See on juba üks nähtus, et maal wõib 20.000 töölisel töö anda, ja seda tööd anda ei ole mitte raske.“

Mina tōin wõrdluseks, et asunikkude talusid on 30.000, rääkimata wanadest põllumeestest, kellel tööd wõimalik anda on.

Edasi ütles härra Piiskar, et maa ei ole pennigi krediiti saanud. Seda mina ei ole öelnud, waid stenogrammist wõib järgmist lugeda: „Kõike seda on wõimalik korraldada, ja peab ka korraldama. Laialised maaparandustööd annaksid, kui neid ette wõetakse, loowat tööd. Ja kui senni on maaparandustööd rohkem juhuslikku laadi kandnud, ja on rohkem üksikute põllumeeste asi olnud, kes suutis ja sai maad parandama hakata, sellega tööd tööliste andes. Kui aga maaparanduse krediitid awati, ja maaparanduslaenu wälja andma hakati, muutus see töö intensiivsemaks.“ (J. Piiskar, is.: Tähtis kõne II. lugemisel!) Nii et stenogramm ei ole seda näha. Edasi tähendas härra Piiskar, et põllumeeste

süü läbi olla majanduspoliitika halb. Minu teadmise järele ei ole põllumehed enamuses olnud ei Riigikogus, ega Wabariigi Walitsuses, et nemad oma enamuse otsusel oleksid wõinud põllumajandust juhtida, nagu tema nüüd läinud on, waid enamuses on olnud ikka teised rühmad ja selle läbi langeb see süü teiste peale ja ei mitte põllumeeste aadressile. Peale selle tähendas härra Piiskar, et minister olewat laenu andnud, kes põllumeeste ridadesse kuulus. Mina pean aga tähendamata, et minister ei ole ehituslaenu andnud, waid see on pahemalt poolt tulnud ja seda on Riigikogu andnud. Mina tähendasin, et seda laenuandmist on halwasti juhitud, ja juhtisin tähelpanu, et seda on just Riigikogu teades tehtud. Mis puutub sellesse, nagu oleksin mina wõi keegi tähendanud, et talwel wõiks suuremaid maaparandustöid teha, nagu härra minister tähendas, et tuleks tööliste barakid asutada, siis ei ole seda keegi kawatsenud teha ja seda ei saagi teha meie põllumajanduse juures, sest meie põllumajapidamise üksused on liiga wäikesed ja töölisel wõiwad ainult wähemal arwul tööd saada. Suuri barakkisid sinna ehitada ei ole tarwis. (O. Strandman, tões.: Kas Teie ei toetanud ehituslaenu andmist?) Mina tegin ettepaneku 25 miljonit maale laenu anda ja see ettepanek wõeti wastu ja räägiti küll selle wastu enne kui anti. Härra Strandman, Teil ei maksa selle üle mitte küsida, sest Teie ei andnud laenu maale, waid andsite seda linnadele wälja. (O. Strandman, tões.: Ei andnud.) Kui Teie oleksite tahtnud seda majanduspoliitikat edendada, mis Teie siit kõnetoolilt ütlesite, et meil tuleb tähelpanu juhtida maa peale ja peame wõimalusi andma maale edeneda, siis oleks üks wõimalus olnud, et Teie oleksite pidanud ühe osa sellest ehituslaenust, mis linnale andsite, 25 miljonit laenu maale andma. (O. Strandman, tões.: See polnud selleks, et töötatööliste maju ehitada.)

P. Baranin (wn.): Мне немного осталось добавить к тому, что сказано прежде. Для рыбаков Юрьевского уезда ничего не сделано в прошлом, ничего не сделано и сейчас. В прошлом году, правда, были отпущены средства, но куда эти средства пошли, г. министр сам хорошо знает. Во всяком случае рыбаки из этих средств ни-

чего не получили. Что касается заявления господина министра о том, что рыбаки нашего побережья никогда лучше не жили как сейчас, то на это я могу возразить только одно, что такие заявления может делать только тот, кто этого положения не знал и не знает.

Juhataja M. Martna: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja W. Linnamägi: Käesolewa seaduseelnõu juures on õige mitmed Riigikogu liikmed sõna wõtnud, ja on õige palju räägitud asjadest, mis ei ole otsekohe ühenduses seaduseelnõuga, mille peale reageerida sellepärast mingit mõtet ei ole, ometi ei ole aga keegi seaduseelnõu wastu rääkinud. Siiski on mõned mõtteawaldused tehtud, mille kohta mina paar sõna ütlesin. Härra Johanson teab kindlasti tõendada, et meil töötatöölisi olla üle 60.000. Mina kahtlen selle arwu juures ja on arusamatu, kust härra Johanson wõib niisuguseid andmeid saada, igatahes see on wäga liialdatud arw. Nii suurt wahet statistiliste andmete ja tõeliste tegelikude andmete wahel olla ei wõi. Meil on, nagu ma ütlesin, maksimaal arw — 10.000 ja kui ka registreerimata töölisi leidub, siis ei wõi ometi see arw poole wõrra suuremaks tõusta, 60.000-dest rääkimata, sest tööliste kohta statistika andmete korjamine ei ole nii halwasti korraldatud ja need andmed tulewad kaheksast kohast. Lugu on niisugune, et iseäranis wiimasel ajal linnades, ja eriti Tallinnas, on ilmsiks tulnud suur töötatööliste arw. On asjaolusid, mis selle peale sunniwad mõtlema, et suur töötatööliste arw on tõusnud maatööliste arwel ja et inimesed tulewad maalt linnadesse, et saada ühiskondlikka töid. Meil ei ole tegemist mitte üksi töötatöölistega, waid on ilmsiks tulnud üldine tööpuudus ja teenistuse puudus, mis on iseäranis wiimastel kuudel suureks tõusnud. Üldse see on wäga walus ja teraw küsimus, sest meil on hulgal inimesi, kes tööliste mõiste alla otsekohe ei käi, ja kellel ei ole teenistust, ei ole mingisuguseid wäljawaateid eluülespidamiseks. Täna sed pikad läbirääkimised ei ole näidanud, kuidas sellest seisukorrast wälja pääseda ja ei ole tõsiseid sihtjooni kellegi poolt meie oma hulgast üles seatud ega juhata tud, mis tegema peaks, kuidas asja peaks arendama, et sellest

seisukohast välja pääseda. Pea kõigi kõnelejate kõnedest on punase niidina läbi käinud etteheide, et meil ei olla õiget kawakindlat tööstus-kaubanduslikku poliitikat olnud. See arwamine on wististi õige. Ka mina arwan, et meil ei ole siiaamaani õiget majanduspoliitikat olnud. Kuid seda ei wõinudki olla, kuna meil iga aasta uus majandusminister on olnud. Peale selle on selle küsimuse pearakuseks ikkagi rahaline ressurside küsimus. Kapitaale on tarwis, ja neid meil ei ole. Sellepärast on ka waewalt loota, et seda küsimust korda läheb lahendada, ilma et meie puudutame küsimust, kuidas kapitaali soetada. Niikaua kui see küsimus wastamata jääb, ei saa meie ka mitte tööpuuduse küsimusest üle. See on minu arwamine.

Mis puutub härra Johanson'i arwamisesse, et töötatöölise küsimust lahendada wõiks sel teel, et pensioniseadus riigitöölise peale laiendada ja hoolekandeseadus kiires korras wastu wõtta, siis arwan mina, et siin on eksitud, olgugi et mina täielikult selle poolt olen, et pensioniseadus laiemale alusele seada ja ka riigitöölised hulka wõtta tuleksid, — töötatöölise küsimust sel teel siiski lahendada ei saa. Mis ühendust on töötatöölistel pensioniseadusega? Ei wõi ometi meil riigitööstuses olla niisuguseid töölisi, kes nii wanad ja töowõimetud oleksid, et nad pensioni peawad saama, ja kui sarnaseid ka on, siis ei wõiks nende arw ometi nii suur olla, et see juba töötatöölise hulga peale mõju awaldaks. Samuti ei wõi loota, et riik hoolekande korras wõiks toetada laiemaid hulkasid, kes praegu tööpuuduse all ägawad. Nõnda siis neid kahte seadust ei saa mitte siduda töötatöölise küsimusega. Need siin mingisugust lahendust tuua ei wõi. Minu ettepanek on, nagu ma juba enne tegin, see seadus I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **M. Martna**: Ettepanek on tehtud seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **W. Linnamägi**: Ma teen ettepaneku selle seaduse teisele lugemisele asuda, ilma et kodukorra järele nõutawast kolmepäewalisest tähtjast

esimese ja teise lugemise wahel kinni peetaks.

Juhataja **M. Martna**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

10. Weejõudude ka- Üldkommis-
sutamise seaduse joni aruandja
muutmise seadus K. Tam m: Meil
— I lugemisel. on olemas weejõu-

dude kasutamise seadus, mis on maksma pandud Wene ajutise walitsuse määrusega 5. maist 1919. a. Selle seaduse käsitamisel tekiwad meil raskused, mis sellest olenewad, et weejõudude kasutamise korraldajaks on määratud väga raskepärane komitee. Seda komiteed on nimelt wõimatu kokku kutsuda selles koosseisus, nagu see seaduses ette nähtud. Nimelt on ette nähtud, et selle komitee koosseisu kuuluwad Wene semstwode liidu esitajad, Wene linnade liidu esitajad ja siis kesk sõjatööstuse komitee esitajad. Komitee koosseis on ülepea väga suur ette nähtud ning oleks see komitee oma rohkearwulise koosseisu tõttu töös väga aeglane ning ei wastaks sugugi meie oludele. Ette nähtud on peale muu ka mitmesuguste ministeeriumide esitajad, nagu siseministeeriumi jne., nii et see komitee oma iseäraliku koosseisu poolest sugugi oludekohane poleks. Seda kõike on arwesse wõtnud walitsus ja on esitanud käesolewa seaduseelnõu, et see Wene seadus meile selle läbi rohkem otstarbekohaseks saaks. Kõigepealt on siin see komitee, kes seda asja korraldama peab, hoopis vähemas koosseisus ette nähtud, kui see Wene seaduses oli. Nimelt oleksid seal ainult asjasthuwatute ministeeriumide esitajad; peale kaubandus-tööstusministeeriumi esitaja weel põllutöö-, teede- ja ka kohtuministeeriumist, wiimasest sel põhjusel, et seal ka õige palju juriidilisi küsimusi otsustada tuleb, mida siis õieti lahendada wõib.

Peale selle räägib see Wene seadus weel Wene ajutise walitsuse kohustustest, sellepärast on waja ette näha, et ajutise walitsuse kohustused meil üle lähksid Wabariigi Walitsuse peale. Siis on weel üksikuid vähemaid muudatusi.

Kõigil neil põhjustel on see seadus tarwilik ja teen ettepaneku see esimesel lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **K. Tamm:** Et see seadus kiire iseloomuga on, teen ma ettepaneku I ja II lugemise wahel kolmepäewalisest tähtajast mitte kinni pidada.

Juhataja **M. Martna:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud.

Esimese koosoleku päewakord on läbi.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 8.55 m.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson.**

Abiesimees **M. Martna.**

Abisekretäär **J. Holberg.**